

ישעיהו
סיכום לבגרות
תנ"ך ממ"ד כתה יא'
5 יחידות

דוד זינגר

א חֲזוֹן, יִשְׁעִיהוּ בֶן-אֲמוּץ, אֲשֶׁר חָזָה, עַל-יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם-- בִּימֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתָם
אָחָז יַחְזִקֶיהוּ, מֶלֶכִי יְהוּדָה .

מהפסוק הראשון אנו לומדים שהנביא ישעיהו פעל בממלכת יהודה בימי מלכות של עוזיהו, יותם, אחז, חזקיהו.

ב שָׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהָאָרֶץ, כִּי יְהוֹה דִּבֶּר: בָּנִים גְּדַלְתִּי וְרוֹמַמְתִּי, וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי.

בפסוק זה מוכיח הנביא ישעיהו את בני ישראל שהם כפוי טובה, ה' מתיחס אליהם כבנים והם לעומת זאת פשעו ובגדו בו.

השימוש במילה "בנים" מחזק את תחושת האכזבה ממעשה העם כלפי ה'

ג יָדַע שׁוֹר קָנְהוּ, וְחֲמוֹר אָבוֹס בְּעֵלָיו; יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע, עַמִּי לֹא הִתְבוּנָן.

השוואה ניגודית: הפסוק בא כתוכחה לבני ישראל ומנגיד בין השור, שמכיר את קונוהו ויודע שהוא דואג לצרכיו, והחמור, שמכיר את האבוס (כלי האוכל של הבהמה שמתמלא על ידי הבעלים) שבו מניח לו בעליו את מזונו, לבין עם ישראל, שאינו יודע שאלוהים הוא הדואג לו.

ד הוּי גוֹי חֲטָא, עִם כְּבֹד עוֹן-- זָרַע מְרַעִים, בָּנִים מְשַׁחֲתִים; עֲזְבוּ אֶת-יְהוָה, נֹאֲצוּ
אֶת-קְדוּשׁ יִשְׂרָאֵל-- נָזְרוּ אַחֲוֹר.

המלבי"ם: הפסוק בנוי בדרך של הדרגתיות כפולה –

הדרגתיות 1 כינוי החוטאים מהרחוק לה' לקרוב	הדרגתיות 2 בחומרת המעשים מהקל אל החמור
גוי	חטא
עם	כְּבֹד עוֹן
זָרַע	מְרַעִים
בָּנִים	מְשַׁחֲתִים

בדרך זו הנביא מדגיש את :

א. חומרת המצב שמצד אחד ה' מקרב את ישראל (גוי, עם, זרע, בנים) ומצד שנים ישראל מעצמים את החטאים שלהם (חטא, כבד עון, מרעים, משחיתים).

ב. הידרדרות חטאי ישראל ומעשיו שמתעצמים ונעשים חמורים יותר מקטנים את הסיכוי שיתקן את דרכיו.

ה על מה תכנו עוד, תוסיפו סרה; כל-ראש לחלי, וכל-לבב דני.

ו מפף-רגל ועד-ראש אין-בו מתם, פצע וחבורה ומכה טריה; לא-זרו ולא חפשו, ולא רככה בשמן.

משל החולה: הנביא מדמה את ישראל לאדם חולה ופצוע בכל גופו, לא נשאר עוד מקום בגופכם שלא נפגע, ובכל זאת אתם לא מבינים שעליכם לחזור בתשובה.

הנביא מוכיח את ישראל וטוען שאין טעם להמשיך ולהעניש אותם, כל גופם פצוע והם לא מבינים שזהו עונש ועליהם לחזור בתשובה.

ז ארצכם שמה, עריכם שרפות אש; אדמתכם, לנגדכם זרים אכלים אתה, ושמה, כמהפכת זרים.

ח ונותרה בת-ציון, פסכה בכרם; כמלונה במקשה, כעיר נצורה.

משל הסוכה בכרם: בפסוקים ז' ח' מתאר הנביא את המצב הקשה של ממלכת יהודה, הארץ שוממה, הערים שרופות, האויבים (אשור) שולטים בארץ.

בפס' ח' מתאר הנביא את ירושלים (בת-ציון)

כמו סוכה בתוך כרם ענבים לאחר לקיטת הענבים השומר לא נשאר בסוכה והשדה שומם ורק הסוכה עליו.

כמו מלונה במקשה: כמו אוהל הנמצא במקשה (בשדה של קישואים שהבעלים ישנים באוהל בלילה, אך כאשר הוא יסיים לקטוף קישואים מהשדה הוא ישאיר את האוהל ריק ועזוב כי הוא לא יצטרך לישון בו יותר).

כעיר נצורה – עיר במצור

הערה: התיאור מתאים למצב בממלכת יהודה בזמן מסעות סנחריב שהחריב את ערי יהודה ועשה מצור על ירושלים.

ט לולי יהוה צבאות, הותיר לנו שריד כמעט--כסדם היינו, לעמרה דמינו.

ה' עשה חסד עם ישראל שהותיר שריד (את ירושלים שלא נכבשה על ידי סנחריב, בזכות הנס בו נהרגו 185,000 חיילי אשור במגפה)

כסדם היינו, לעמרה דמינו- העונש של ישראל היה צריך להיות דומה לעונש החמור בו נענשו סדום ועמורה, ורק בזכות חסדי ה' ישראל שרדו.

י שְׁמַעוּ דְבַר-יְהוָה, קְצִינֵי סֹדִם; הֲאִזְנִינוּ תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ, עִם עַמְרָה

הנביא מדמה את חטאי ישראל לחטאים של סדום ועמורה כסמל לחומרת החטאים שעשו ישראל.

הערה : בפס' ט' מדמה הנביא את **העונש** שקבלו ישראל לעונש של סדום ועמורה.

בפס' י' מדמה הנביא את חומרת **חטאי** ישראל לחומרת חטאי סדום ועמורה

פס' יא' - טו' תוכחת ישעיהו הנביא לישראל שעולים לירושלים ומקריבים קורבנות , אך לא מקיימים את המצוות שבין אדם לחברו והם חיים בחברה מלאת בעוולות וחוסר צדק, במצב שכזה ה' לא רוצה את הקורבנות

ישראל חושבים שהבאת הקורבנות היא העיקר, שהטקס החיצוני הוא החשוב, אך זאת טעות. ה' מסתכל על הכוונות.	יֵא לְמֹה-לִי רַב-זְבַחֵיכֶם יֹאמֶר יְהוָה, שְׁבַעְתִּי עֲלוֹת אֵילִים וְחֶלֶב מְרִיאִים; וְדָם פְּרִים וְכִבְשִׁים וְעֲתוּדִים, לֹא חִפַּצְתִּי
עלייה לרגל היא לא העיקר, ה' מעדיף שישראל לא יבאו לבית המקדש, אם בבואם הם מבזים את ה'	יֵב כִּי תִבְאוּ, יִרְאוֹת פָּנֶי--מִי-בִקֵּשׁ זֹאת מִיְדְּכֶם, רָמַס חֲצָרֵי .
ישראל חושבים שה' רוצה את התאספות העם בבית המקדש בשבת ובמועדים , אך הנביא אומר להם שהדבר לא רצוי בפני ה', שהתאספות העם מנוצלת לתכנון מעשה רעים ועוול חברתי	יֵג לֹא תוֹסִיפוּ, הִבִּיא מִנְחַת-שָׁוְא-- קִטְרֹת תוֹעֵבָה הִיא, לִי; חֲדָשׁ וְשַׁבַּת קָרָא מְקָרָא, לֹא-אוּכַל אָנוּ וְעַצְרָה
ראש חודש והמועדים שנואים על ה', הם נהפכו להיות ימים המגברים את המעשים הרעים בזמן התאספות העם.	יֵד חֲדָשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנֵאָה נִפְשֵׁי, הִיוּ עָלַי לְטָרִחַ; נִלְאִיתִי, נִשְׂאָ
ה' לא מקבל את ברכת הכוהנים שנאמרת בזמן שיש עוול וחוסר צדק חברתי. ה' לא מקבל את תפילת העם, שהיא לא יכולה לחפר על שפיכות הדמים ("ידיכם דמים מלאו")	טו וּבִפְרֹשְׁכֶם כְּפִיכֶם, אֲעֲלִים עֵינָי מִכֶּם--גַּם כִּי-תִרְבוּ תִפְלֶה, אֵינְנִי שְׁמַע: יְדֵיכֶם, דָּמִים מְלֵאוּ.

הערה:

בפסוקים אלו מתוארות מצוות רבות של בן אדם למקום:
א. זבחים ב. עולות ג. עלייה למקדש ד. מנחות ה. קטורת ו. שבתות, חגים ותפילות.
כל אלו אינם מתקבלים לפני ה' בגלל שתוך כדי קיום המצוות " ידיכם דמים מלאו"

דרישת הנביא מהעם לחזור בתשובה

טז רַחֲצוּ, הַזְכוּ-- הַסִּירוּ רֵעַ מֵעַלְלֵיכֶם, מִנְגִּד עֵינָי: חֲדְלוּ, הֲרַע. יז לְמַדּוּ הַיֵּטֵב דַּרְשׁוּ
מִשְׁפָּט, אֲשֶׁרוֹ חֲמוּץ; שְׁפֹטוּ יְתוֹם, רִיבוֹ אֶלְמָנָה. } ס { יַח לְכוּ-נָא וְנוֹכַחְהָ, יֹאמֶר יְהוָה;
אִם-יְהִיוּ חֲטָאֵיכֶם כְּשָׁנִים כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ, אִם-יֵאָדִימוּ כְּתוֹלַע כְּצֶמֶר יְהִיוּ. יט אִם-תֹּאבוּ,
וּשְׁמַעְתֶּם-- טוֹב הָאָרֶץ, תֹּאכְלוּ. כ וְאִם-תִּמְאַנּוּ, וּמְרִיתֶם-- חָרֵב תֵּאֱכָלוּ, כִּי פִי יְהוָה
דָּבַר.

הדרישה מהעם לחזור בתשובה מחולקת ל-2 חלקים : סור מרע ועשה טוב :

סור מרע: "רחצו היזכו" – תטהרו את עצמך על ידי התרחקות מהרע.

הסירו (הפסיקו) רוע מעלליכם " (מעשיכם).

"חידלו (הפסיקו) הרע".

עשה טוב: "למדו היטב"- למדו עצמכם להתרגל לעשות טוב.

"דרשו משפט"- דאגו לעשות משפט צדק

"אשרו חומץ" – תיישרו (תתקנו) את משפטי העוול שעשיתם ליתום

ולאלמנה

הנביא מחזק את העם במשל על מנת שידעו שאפשר לחזור בתשובה:

"אם-יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, אם-יאדימו כתולע כצמר יהיו"

א. חטאיכם דומים לצמר אדום, אם תחזרו בתשובה הוא יהיה לבן ולא ישאר סימן
לצבע האדום (לחטאים שלכם).

ב. אם החטאים שלכם דומים לצבע האדום של תולעת השני , אם תחזרו בתשובה
הם יהפכו לצמר לבן (אם תחזרו בתשובה לא יהיה זכר לחטאים שעשיתם)

ישעיהו מציב שני דרכים בפני העם :

" **יט אם-תאבו, ושְׁמַעְתֶּם--טוב האָרץ, תאכלו. כ ואם-תִּמְאַנּוּ, ומְרִיתֶם--חָרַב תֵּאָפְלוּ, כִּי פִי יְהוָה דָּבַר.**"

א. לעשות את רצון ה' ואז הם יקבלו שכר וייהנו מהארץ.

ב. לסרב לשמוע בקול ה' ולמרוד בו, אז הם ימותו בחרב.

הנביא מוכיח את מנהיגי העם באשמה של עיוות הצדק ופגיעה בחלשים

כא איכה הִיָּתָה לְזוֹנָה, קְרִיָּה נְאֻמָּנָה; מְלֹאֲתֵי מִשְׁפָּט, צֶדֶק יֵלִין בָּהּ--וְעֵתָה מְרֻצָּחִים. כב כְּסָפָד, הִזָּה לְסִיגִים; סְבָאָד, מְהוּל בְּמִים. כג שְׂרִיף סוֹרְרִים, וְחִבְרֵי גִנְבִים--כָּלוּ אֶהָב שָׁחַד, וְרִדָּף שְׁלֹמְנִים; יָתוּם לֹא יִשְׁפֹּטוּ, וְרֵיב אֶלְמָנָה לֹא-יָבֹוא אֲלֵיהֶם.

פסוק כא' : הנביא מגדיל את התוכחה בכך שהוא קורא לירושלים קריה נאמנה, השחיתות והעוול קורה בתוך ירושלים בניגוד לאופי של העיר שהיא קריה נאמנה, שהצדק היה ישן בה (גר בה), ועכשיו יש בה מרצחים.

פסוקים כב'-כג' :

המנהיגים	הפסוק	הסבר החטא
סוחרים	כב כְּסָפָד, הִזָּה לְסִיגִים; סְבָאָד, מְהוּל בְּמִים.	רמאות במסחר הכסף היה נמדד במשקל של המטבע, הסוחרים היו מוספים לכסף פסולת (סיגים), וליין היו מוספים מים
שרים	כג שְׂרִיף סוֹרְרִים, וְחִבְרֵי גִנְבִים--כָּלוּ אֶהָב שָׁחַד, וְרִדָּף שְׁלֹמְנִים...	שחיתות בשלטון השרים לוקחים שוחד
שופטים	כג.... יָתוּם לֹא יִשְׁפֹּטוּ, וְרֵיב אֶלְמָנָה לֹא-יָבֹוא אֲלֵיהֶם.	עיוות משפט השופטים פוגעים באלמנות וביתומים

כד לכו, נאם האדון יהוה צבאות--אביר, ישראל: הוי אנחם מצרי, ואנקמה מאויבי
 כה ואשיבה ידי עליך, ואצרך פבר סיגיד; ואסירה, כל-בדיליך.
 כו ואשיבה שפטך כבראשנה, ויעציד כבתחלה; אחרי-כו, יקרא לך עיר הצדק--
 קריה, נאמנה. כז ציון, במשפט תפדה; ושביה, בצדקה.

הערה:

בפסוק כה' משמעות המילה "ואשיבה" – אשוב אחזור שוב ושוב על פעולת הענישה כנגד ישראל

בפסוק כו': משמעות המילה "ואשיבה" חיובית והיא החזרת המצב לקדמותו, ה' מבטיח שיחזיר לירושלים אנשי צדק, שופטים, מנהיגים

פסוק כה':

ואצרך פבר סיגיד - אנקה אותך מהדברים הרעים שבך ("בור" חומר ניקוי)

ואסירה כל בדיליך - אנקה ממך את המתכת הגרועה (כצורף המנקה את המתכות היקרות)

פסוק כו':

ה' מבטיח שהוא יחזיר לירושלים את המצב שהיה בעבר שיהיו בה שופטי צדק (כבראשונה), ויועצים (כבתחילה), וירושלים תחזור ותיקרא עיר צדק- קריה נאמנה

השוואה בתיאור ירושלים בין פס' כא' לפס' כו'

בעתיד	בהווה	בעבר	
	זונה ועתה מרצחים	קריה נאמנה צדק ילין בה	פסוק כא'
עיר הצדק קריה נאמנה	זונה ועתה מרצחים	קריה נאמנה צדק ילין בה	פסוק כו'

בפסוק כא' אין התייחסות למצב ירושלים בעתיד

הערה:

בפסוקים טז'-כ' :

דורש הנביא מהעם להחזיר את המצב בירושלים לקדמותו, ולתקן את העוול :

טז רחצו, הזכו--הסירו רע מעלליכם, מנגד עיני: חדלו, הרע. יז למדו היטב דרשו משפט, אשרו חמוץ; שפטו יתום, ריבו אלמנה. [ס] יח לכו-נא ונוכחה, יאמר יהוה; אם-יהיו חטאיכם פשנים פשלג ילבינו, אם-יאדימו כתולע כצמר יהיו. יט אם-תאבו, ושמעתם--טוב הארץ, תאכלו. כ ואם-תמאנו, ומריתם--חרב תאכלו, כי פי יהוה דבר.

בפסוקים כה'-כו'

ה' אומר שהוא יחזיר את המצב לקדמותו ויתקן את העוול:

כה ואשיבה ידי עליך, ואצרך פבר סיגיד; ואסירה, כל-בדיליך.
כו ואשיבה שפטיך כבראשנה, ויעציד כבתחלה; אחרי-כן, יקרא לך עיר הצדק--קריה, נאמנה. כז ציון, במשפט תפדה; ושביה, בצדקה

ירושלים תחזור להיות קריה נאמנה ועיר צדק או על ידי העם שיחזור בתשובה או על ידי הקב"ה.

הנביא ישעהו מסיים את הנבואה בדברים שיקרו לרשעים ולפושעים בזמן שה' יחזיר את המשפט והצדק לירושלים

כח ושבך פשעים וחטאים, יחדו; ועזבי יהוה, יכלו

על הפושעים והחוטאים יבוא שבר, והרשעים שחדלו (הפסיקו) לעשות מצוות יכלו (יושמדו).

כט פי יבשו, מאילים אשר חמדתם; ותחפרו--מהגנות, אשר בחרתם אותם

פושעים וחטאים יתביישו והתאכזבו כשיראו שהנביא צדק והם טעו שהאמינו בעצי האלה (עצים ששמשו לעבודה זרה) ואותם עצים נבלו, אותם רשעים יתבישו (יחפרו) מהגינות בהם נטעו עצים לעבודה זרה

ל פי תהיו, כאלה נבלת עליה; וכגנה, אשר-מים אין לה.

אותם רשעים יהיו דומים לעלים שנשרו מהעצי האלה שהתייבשו ולגינה של העבודה זרה שאין בה מים.

גורל הרשעים יהיה דומה למה שיקרה לעבודה זרה שגם הם יבלו ויתייבשו.

לא וְהָיָה הַחֶסֶן לְנִעְרָת, וּפְעָלוֹ לְנִיצוּץ; וּבְעָרוֹ שְׁנֵיהֶם יִחַדּוּ, וְאִין מִכְבָּה.

האילן החסון (החזק) ששמש לעבודה זרה יהפוך לפסולת הפשתן (לנערות),

האדם שנטע את העץ (ופעלו) שעבד אלילים לעץ בהתלהבות ובאש יוקדת, יהפוך לניצוץ קטן

העץ והאדם שעבד לו אלילים ישרפו ביחד ולא יהיה מי שיכבה אותם.

הערה: רש"י מסביר שהחסון הוא האדם שגזל את העני (בין אדם לחברו)

רד"ק מסביר שהחסון הוא עובד עבודה זרה (בין אדם למקום)

ישעיהו פרק ב'

בס"ד

פסוקים א'-ד': חזון אחרית הימים

פסוקים ה'-יא': המצב הנוכחי הגרוע

פסוקים יא'-כב': קטנות האדם מול עוצמתו של ה' שתתגלה באחרית הימים.

באחרית הימים כל העמים יושפעו מתורת ה' :

פסוק ב' :

" נִכּוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית-יְהוָה בְּרֹאשׁ הַהָרִים, וְנִשְׂאָ, מִגְּבֻעוֹת; וְנִהְרֹוּ אֱלֹוֵי, כָּל-הַגּוֹיִם "

- כל העמים יראו בבית המקדש כמקום ערכי מרומם.

- עמים רבים יבוא לבית ה'

פסוק ג'

" וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים, וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלֶה אֶל-הַר-יְהוָה אֶל-בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב, וְיִרְנוּ מִדְרָכָיו, וְנִלְכֶה בְּאַרְחֹתָיו: כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה, וְדָבַר-יְהוָה מִירוּשָׁלַם "

- העמים יעדו האחד את השני ללמוד כיצד להתנהג מתוך לימוד התורה.

פסוק ד' :

" וְנִשְׁפַּט בֵּין הַגּוֹיִם, וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים, וְכָתַתּוּ חֲרָבוֹתֵם לְאֵתִים, וְחַנִּיתוֹתֵיכֶם לְמִזְמֵרוֹת--לֹא-יִשָּׂא גֹי אֶל-גֹּי חָרֵב, וְלֹא-יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה "

- העמים יקבלו את סמכותו של המלך המשיח להכריע בין הסיכסוכים, ולכן יפסקו המלחמות.

- כלי הנשק ישמשו לעבודת אדמה ולא למלחמה

שאלה :

מתי הוא זמן אחרית הימים?

תשובה :

בעתיד הרחוק בזמן ביאת המשיח (רד"ק)

בעתיד הקרוב בזמן הצלת ממלכת יהודה בימי חזקיהו או בימי בית שני. (דעת מקרא).

הערה : ירושלים מתוארת באחרית הימים כמקום גבוה (רוחנית) מרכזי לכל העולם שאליו יבוא עמים רבים ומשם יצא לימוד המוסר והצדק המוחלט וממנו יצא שלום עולמי.

פסוק ב':

" נִכּוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית-יְהוָה בְּרֹאשׁ הַהָרִים, וְנִשְׂא, מִגְּבְעוֹת; וְנִהְרֹוּ אֵלָיו, כָּל-הַגּוֹיִם "

המלבי"ם מתייחס לתיאור " ונהרו אליו " בפירושו ומסביר שהעמים יבוא לירושלים בעוצמה הולכת וגוברת כמו נהר שכל המים מתאספים אליו והוא מתגבר בעוצמתו.

רש"י מפרשי את ינהרו = ימשכו, שכל העמים ימשכו באחרית הימים לבית המקדש.

הערה: בפסוקים הבאים מוסברת הסיבה לכך שעמים ינהרו לבית המקדש, הם יעשו זאת בשביל להיות מושפעים מתורת ה' מתוך לימוד התורה בירושלים

פסוק ד':

" וְשֹׁפֵט בֵּין הַגּוֹיִם, וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים, וְכִתְּתוּ חֲרָבוֹתָם לְאֵתִים, וְחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמִזְמוֹרוֹת--לֹא-יִשָּׂא גּוֹי אֶל-גּוֹי חָרֵב, וְלֹא-יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה "

הפסוק מחולק לשני חלקים, ויש ביניהם קשר של סיבה ותוצאה.

סיבה - העמים יקבלו את המשיח כשופט עליון.

תוצאה - לא יהיו עוד מלחמות.

"**וכתתו חרבותם לאיתים**" - החרבות ישמשו לכלי חפירה באדמה.

"**וחניתותיהם למזמרות**" - החניתות ישמשו למזמרות.

כלי המלחמה ישמשו לעבודת אדמה, שלא יהיה בהם צורך, כי לא יהיו מלחמות.

הערה: בזמן הנבואה ירושלים נמצאת בשפל במקום להיות מרכז של צדק ומשפט, הנביא ישעיהו מתנבא על מקומה של ירושלים כעיר של צדק בעתיד לבו, עיר שממנה יצא משפט לכל העולם.

בין הנבואה על אחרית הימים בפסוקים א'-ד' לבין הנבואה בפסוקים ה'-ט' בולט **הניגוד** בין המצב הקיים לבין מצב ירושלים בעתיד.

פסוק ה' הינו פסוק מעבר בין נבואה על אחרית הימים לבין נבואת התוכחה על המצב בזמן הנבואה.

הַ בֵּית, יַעֲקֹב--לָכוּ וְנִלְכְּתָה, בְּאוֹר יְהוָה.

אם בעתיד לבוא העמים כולם ינהרו לבית המקדש ללכת באור ה', המסקנה שישראל צרכים להבין מהנבואה היא שעל מנת להגיע למצב שתואר בחזון אחרית הימים העם צריך ללכת באור ה' ולשנות את מעשיהם, ולהפסיק ללכת בדרכי הגויים.

תיאור המצב הרוחני הנוכחי של ממלכת יהודה

ו כי נטשתה, עמד בית יעקב-- כי מלאו מקדם, ועננים כפלשתים; ובילדי נכרים, ישפיקו. ז ותמלא ארצו כסף וזהב, ואין קצה לאצרתיו; ותמלא ארצו סוסים, ואין קצה למרכבתיו. ח ותמלא ארצו, אלילים: למעשה ידיו ישתחוו, לאשר עשו אצבעתיו. ט וישח אדם, וישפל-איש; ואל-תשא, להם. י בוא בצור, והטמן בעפר, מפני פחד יהוה, ומחדר גאווה. יא עיני גבהות אדם, שפל, ושח, רום אנשים; ונשגב יהוה לבדו, ביום ההוא.

בפסוקים אלו מוכיח הנביא את ישראל על שחטאו בעבודת אלילים.

הסיבה לחטא מוזכרת בפסוק ז':

ותמלא ארצו כסף וזהב, ואין קצה לאצרתיו; ותמלא ארצו סוסים, ואין קצה למרכבתיו.

ישראל יתגאו בגלל העושר שהיה להם.

פסוק ו' ופסוק ח' מוזכר החטא של ישראל :

ו. ".... כי מלאו מקדם, ועננים כפלשתים; ובילדי נכרים, ישפיקו."

ח " ותמלא ארצו, אלילים: למעשה ידיו ישתחוו, לאשר עשו אצבעתיו"

הלכו אחרי עבודה זרה של הגויים למדו מהם כשפים ועבדו לאלילים שנוצרו על ידי האדם ("למעשה ידיו ישתחוו"), בתיאור זה מודגש שהבסיס והמקור לחטא העבודה זרה הוא גאוות לב האדם ממעשה ידיו.

פסוק ט'-יא' מתואר העונש :

ט וישח אדם, וישפל-איש; ואל-תשא, להם. י בוא בצור, והטמן בעפר, מפני פחד יהוה, ומחדר גאווה. יא עיני גבהות אדם, שפל, ושח, רום אנשים; ונשגב יהוה לבדו, ביום ההוא.

יש בעונש מידה כנגד מידה, אתם ישראל עבדתם עבודה זרה בגלל הגאווה, האמנתם שמעשה ידיכם יכול להיות אל. תענשו בהשפלה " וישפל איש", " עיני גבהות אדם שפל", ותדעו שה' נשגב לבדו.

הערה: נבואה זו מתאימה למצב שהיה בממלכת יהודה בימי המלך עוזיהו שבגלל הצלחותיו במלחמה ועושרו הרב, הוא התגאה והקטיר קטורת בעצמו, ונענש על כך בצרעת, רמז שנבואת ישעיהו עוסקת במלך ניתן למצוא בדוגמאות לגאווה שהיו מבוססות על אוצרות, סוסים ומרכבות בדומה לאיסורים שהתורה מצווה על המלך (בספר דברים) שלא להרבות כסף, סוסים, פרשים ומרכבות.

יב פי יום ליהוה צבאות, על כל-גאה--וְרָם; ועל, כל-נשא וְשָׁפַל יג ועל כל-ארזי הלבנון, הרמים והנשאים; ועל, כל-אלוני הבשן יד ועל, כל-ההרים הרמים; ועל, כל-הגבעות הנשאות טו ועל, כל-מגדל גבה; ועל, כל-חומה בצורה טז ועל, כל-אניות תרשיש; ועל, כל-שכיות החמדה יז וְשַׁח גְּבוּהַת הָאָדָם, וְשָׁפַל רוּם אֲנָשִׁים; וְנִשְׁגַּב יְהוָה לְבָדוֹ, בְּיוֹם הַהוּא יח והאלילים, כליל יחלף יט ובאו במערות צרים, ובמחלות עפר--מפני פחד יהוה, ומהדר גאווה, בקומו, לערץ הארץ כ ביום ההוא יְשַׁלֵּיךְ הָאָדָם, אֶת אֱלִילֵי כְסָפוֹ, וְאֶת אֱלִילֵי זָהָבוֹ--אֲשֶׁר עָשׂוּ-לוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹת, לְחַפְר פְּרוֹת וְלַעֲטָלְפִים כא לבוא בנקרות הצרים, ובסעפי הסלעים--מפני פחד יהוה, ומהדר גאווה, בקומו, לערץ הארץ כב חדלו לכם מן-הָאָדָם, אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאָפוֹ: כִּי-בְמָה נִחְשָׁב, הוּא.

בפסוקים אלו באים לידי ביטוי ההבדלים בין ה' שהוא : רם, נשא, נשגב.

לבין האדם שהוא שפל, שח,

הרעיון המרכזי של פסוקים אלו :

א. אפסותו של האדם מול גדלות ה'.

ב. תיאור העונש שה' יעניש את האדם הגאה שחטא בעבודת אלילים, שיהיה שפל.

הערה : בפסוקים יא'-כב' מתואר מה שיקרה "ביום ההוא".

מצד אחד תפסק העבודה זרה והרשעים יפחדו מה' ויברחו למערות ולמחילות.

יח והאלילים, כליל יחלף יט ובאו במערות צרים, ובמחלות עפר--מפני פחד יהוה, ומהדר גאווה, בקומו, לערץ הארץ כ ביום ההוא, יְשַׁלֵּיךְ הָאָדָם, אֶת אֱלִילֵי כְסָפוֹ, וְאֶת אֱלִילֵי זָהָבוֹ--אֲשֶׁר עָשׂוּ-לוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹת, לְחַפְר פְּרוֹת וְלַעֲטָלְפִים כא לבוא בנקרות הצרים, ובסעפי הסלעים--מפני פחד יהוה, ומהדר גאווה, בקומו, לערץ הארץ .

מצד שני ה' יתגלה במלוא כוחו .

פי יום ליהוה צבאות, על כל-גאה--וְרָם; ועל, כל-נשא וְשָׁפַל יג ועל כל-ארזי הלבנון, הרמים והנשאים; ועל, כל-אלוני הבשן יד ועל, כל-ההרים הרמים; ועל, כל-הגבעות הנשאות טו ועל, כל-מגדל גבה; ועל, כל-חומה בצורה טז ועל, כל-אניות תרשיש; ועל, כל-שכיות החמדה יז וְשַׁח גְּבוּהַת הָאָדָם, וְשָׁפַל רוּם אֲנָשִׁים; וְנִשְׁגַּב יְהוָה לְבָדוֹ, בְּיוֹם הַהוּא

התיאור של גדלות ה' מופיע בצורה של **כלל ופרט**.

כלל ה' יתנשא מעל כל העולם:

יב כי יום ליהנה צבאות, על כל-גאה--נרם; ועל, כל-נשא וּשְׁפַל

פירוט המקומות שה' יתנשא עליהם (ארזי הלבנון, הגבעות הנשאות, אלוני הבשן, ההרים הרמים, מגדל גבוה, חומה בצורה, אוניות תרשיש, שכיות החמדה).

יג ועל כל-ארזי הלבנון, הרמים והנשאים; ועל, כל-אלוני הבשן. יד ועל, כל-ההרים הרמים; ועל, כל-הגבעות הנשאות. טו ועל, כל-מגדל גבה; ועל, כל-חומה בצורה. טז ועל, כל-אניות תרשיש; ועל, כל-שכיות החמדה. יז ושח גבהות האדם, ושפל רום אנשים; ונשגב יהנה לבדו, ביום ההוא.

הערה: הנביא מפרט בתיאור התנשאות ה' בעולם, את איתני הטבע (ארזי הלבנון, גבעות נשאות, , אלוני הבשן, הרים רמים) ואת המבנים החזקים שיבנה האדם (מגדל גבוה, ערים בצורות, אוניות תרשיש), כסמל לכך שהתנשאות ה' תהיה מעל הדברים החזקים בעולם.

הדברים שיהיו "ביום ההוא":

א. אנשים יפסיקו לעבוד עבודה זרה.

ב. ביום ההוא, שליך האדם, את אלילי כספו, ואת אלילי זָהבו--אֲשֶׁר עָשׂוּ-לוֹ להשתחות, לחפר פרות ולעטלפים. כא לבוא בנקרות הצרים, ובסעפי הסלעים-- מפני פחד יהוה, ומחדר גאונו, בקומו, לערץ הארץ

ב. אנשים יפסיקו להאמין בכח האדם שנשמה באפו (חייו זמניים) ויאמנו בכוח של ה'.

כב חדלו לכם מן-האדם, אשר נשמה באפו: כי-במה נחשב, הוא.

הערה: הביטוי יום ה' מתאר בדרך כלל את התקופה שתביא לאחרית הימים, לעיתים תקופה זאת מתוארת כפורענות שתבוא על עם ישראל ולעיתים כפורענות שתבוא על הגויים.

תכליתו של יום ה' בישעיהו היא בעיקר בביטול הגאווה האנושית ובהכרה בה', של עם ישראל ושל הגויים.

פרק ה

משל הכרם

חלוקת הפרק:

פסוקים א'-ז' משל הכרם.

פסוקים ח'-כג' שש קריאות אזהרה על חטאי העם.

פסוקים כד'-ל' תיאור הפורענות העתידה לבוא.

משל הכרם

א אֲשִׁירָה נָא לִידִידִי, שִׁירַת דּוֹדֵי לְכַרְמוֹ: כָּרֶם הָיָה לִידִידִי, בָּקָרָן בֶּן-שָׁמוֹן. ב
וַיַּעֲזָקְהוּ וַיִּסְקְלֵהוּ, וַיִּטְעֵהוּ שָׂרָק, וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכוֹ, וְגַם-יָקַב חֶצֶב בּוֹ; וַיִּקּוּ לַעֲשׂוֹת
עֲנָבִים, וַיַּעַשׂ בָּאֲשִׁים. ג וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם, וְאִישׁ יְהוּדָה--שְׁפָטוּ-נָא, בֵּינִי וּבֵין
כַּרְמִי. ד מָה-לַעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי, וְלֹא עֲשִׂיתִי בּוֹ: מִדּוֹעַ קוֹיִתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים, וַיַּעַשׂ
בָּאֲשִׁים. ה וַעֲתָה אוֹדִיעָה-נָא אֶתְכֶם, אֶת אֲשֶׁר-אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי: הִסֵּר מְשׁוֹכְתוֹ
וְהָיָה לְבַעַר, פָּרָץ גָּדְרוֹ וְהָיָה לְמֶרְמָס. ו וְאֲשִׁיתָהוּ בְּתֵה, לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר, וְעָלָה
שָׁמִיר, וְשִׁית; וְעַל הָעֵבִים אֲצִנֶּה, מִהַמְטִיר עָלָיו מָטֶר. ז כִּי כָרֶם יְהוּהָ צְבָאוֹת, בֵּית
יִשְׂרָאֵל, וְאִישׁ יְהוּדָה, נָטַע שַׁעֲשׁוּעֵיו; וַיִּקּוּ לְמִשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפַּח, לְצַדִּיקָה וְהִנֵּה
צַעֲקָה.

המשל:

הקדמה: משל הכרם הינו "משל שיפוטי", (משל על דרך המשפט)

ג וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם, וְאִישׁ יְהוּדָה--שְׁפָטוּ-נָא, בֵּינִי וּבֵין כַּרְמִי.

המאזין שומע מקרה שלכאורה אינו קשור אליו והוא מתבקש לשפוט את הדמויות שבסיפור, והוא לא שם לב שבדרך זו הוא שופט את עצמו, שיש דמיון בין העבירה המסופרת במשל לבין התנהגותו. הפניה לעם להכריע במשפט היא בקשה רטורית, הנביא לא באמת מבקש מהעם לשפוט, ולכן לא נכתב, אם ומה הייתה תגובת העם.

המשל	הנמשל
בעל הכרם	ה'
הכרם	ישראל

המקרה : לאדם הייתה כרם במקום שנקרא קרן בן-שמן,

בעל הכרם טפל במסירות גדולה בכרם, הכשיר את האדמה ונטע נטעיות משובחות (ויעזקהו ויסקלהו, ויטעהו שרק, ויבן מגדל בתוכו),

במטרה שתגדל הכרם ענבים משובחים שיוכל להכין מהם יין (וגם-יקב חצב בו)

ובמקום שיצאו ענבים טובות יצאו ענבים גרועות (ויקו לעשות ענבים, ויעש באשים)

(ענבים בואשים = ענבים בשלב הבוסר שלא ניתן ליצר מהם יין)

תגובת בעל הכרם :

בעל הכרם החליט להעניש את הכרם, הוא הפסיק לטפל בה, (" לא יזמר ולא יעדר, ויעלה שמיר, וישית")

הסיר את הגדרות שהגנו על הכרם, פן ("רץ גדרו והיה למרמס.")

דאג שתישאר שוממה, ("וואשיתהו בתה")

וציווה על העננים שלא יורידו עליה גשם, ; ("ועל העבים אצנה, מהמטיר עליו מט")

בשביל שלא יגדלו בה ענבים

הנמשל:

הקב"ה (בעל הכרם) דאג לבני ישראל (כרם), מתוך תקווה שיצא מעם ישראל עם מובחר (ענבים טובים), בפועל הם חטאו וגדלו ענבים באושים (עם ישראל חטא).

ז כי כרם יהיה צבאות, בית ישראל, ואיש יהודה, נטע שעשועיו; ויקו למשפט והנה משפח, לצדקה והנה צעקה

העונש : ה' יעזוב את ישראל (כמו שבעל הכרם נטש את אותה), יפסיק להגן עליהם (כמו שבעל הכרם הסיר את הגדר) וייתן לאויבים של ישראל לתקוף אותם.

הנמשל לפעולות שעשה בעל הכרם

הנמשל	הפעולות שעשה בעל הכרם
הכנסת עם ישראל לארץ משובחת (א"י)	קרן בן שמן (מקום טוב לגידול כרם)
ה' הקיף את עם ישראל בענני כבוד שהלכו במדבר (שמירה)	ויעזקהו (בניית גדר)
ה' גרש את שבעת העמים מארץ ישראל	ויסקלהו (ניקוי השטח מאבנים)
עם ישראל שהוא נטע נבחר	ויטעהו שורק (נטיעות טובות)
בניית בית המקדש	ויבן מגדל בתוכו (מגדל לשמירה על הכרם)
בניית המזבח לכפרת החטאים של עם ישראל	וגם יקב חצב בו (בתקווה שיזכה שהכרם יתן פרי)

הערה : האכזבה של ה' מעם ישראל בה לידי ביטוי בפסוק ז' .

"...וַיִּקְרָא לְמִשְׁפַּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח, לְצַדִּיקָה וְהִנֵּה צַעֲקָה"

ה' מצפה מעם ישראל לעשות **משפט** , ואם עושים **משפח** . (משפח=סיפוח , ישראל סיפחו (אוסייפו) חטאים)

ה' מצפה מישראל לעשות **צדקה** והם גורמים **לצעקה** של היתומים והאלמנות.

המשל	נמשל
וַיִּקְרָא לְעֲשׂוֹת עֲנָבִים, וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים	"...וַיִּקְרָא לְמִשְׁפַּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח, לְצַדִּיקָה וְהִנֵּה צַעֲקָה"

הערה :

בפסוק ד' בפרק ה' מופיע המשל " מדוע קוייתי לעשות ענבים ויעש באשים" פסוק ב' בפרק א' מופיע הנמשל : " בניס גדלתי (ענבים) והם פשעו בי (באשים)"

הערה :

השימוש פעמיים במילה " והנה " מבטא את ההפתעה בבחירתם הרעה של עם ישראל וממחיש את גודל האכזבה.

שש קריאות אזהרה על חטאי העם

בתחילת כל אזהרה מופיעה המילה "הוי", להבעת זעזוע מעוונות העם וצער על המצב.

הנביא מפנה את האזהרות למנהגי העם ולבני המעמד הגבוה

העונש על החטאים יהיה **מידה כנגד מידה** – באותו הדבר בו הם חטאו, כך הם יענשו.

ח הוי, מגיעי בית בבית-- שדה בשדה, יקריבו: עד אפס מקום, והושבתם לבדכם בקרב הארץ. ט באזני, יהוה צבאות: אם-לא בתים רבים, לשמה יהיו-- גדלים וטובים, מאין יושב. י פי, עשרת צמדי-כרם, יעשו, בת אחת; וזרע חמר, יעשה איפה.

החטא: העשרים עושקים את העניים ולוקחים כל חלקת אדמה פנויה, וכך נוצר מצב שהבתים שלהם נוגעים האחד בשני.

העונש: הבתים שנלקחו יהיו שוממים והשדות יתנו מעט יבול.

יא הוי משכימי בבקר, שכר ירדפו; מאחרי בנשף, יין ידליקם. יב והיה כנור ונבל, תף וחליל ויין-- משתיהם; ואת פעל יהוה לא נביטו, ומעשה ידיו לא ראו. יג לכן גלה עמי, מבלי-דעת; וכבודו מתי רעב, והמונו צחה צמא. יד לכן, הרחיבה שאול נפשה, ופעה פיה, לבלי-חק; וירד הדרה והמונה ושאונה, ועלו בה. טו וישח אדם, וישפל-איש; ועיני גבהים, תשפלנה. טז ויגבה יהוה צבאות, במשפט; והאל, הקדוש, נקדש, בצדקה. יז ורעו כבשים, כדברים; וחרבות מחים, גרים יאכלו.

החטא: הוללות ושיכרון בלילה המביא לשיכחת ה' ביום.

העונש: גלות שתביא לרעב, צמא והשפלה

יח הוא משכי העון, בחבלי השוא; וכעבות העגלה, חטאה. יט האמרים,
ממהר יחיש מעשהו-- למען נראה; ותקרב ותבואה, עצת קדוש ישראל--
ונדעה.

החטא: המזלזלים בנבואת ה' ו אומרים "נראה את ה' ממהר ה' לעשות את דבריו" ואומרים שלא יענשו, וממשכים להגדיל את החטאים כמו חבל עבות (שעבה וחזק שתפקידו לחבר את העגלה לסוס)

כ הוא האמרים לרע טוב, ולטוב רע: שמים חשך לאור ואור לחשך, שמים
מר למתוק ומתוק למר.

החטא: אומרים על מעשים טובים שהם רעים ועל הרעים שהם טובים

כא הוי, חכמים בעיניהם; ונגד פניהם, נבנים.

החטא: החושבים עצמם לחכמים שמבינים את המצב יותר טוב מהנביא, ולכן לא מקשיבים לו.

כב הוי, גבורים לשמות יין; ואנשי-חיל, למסך שר. כג מצדיקי רשע,
עקב שחד; וצדקת צדיקים, יסירו ממנו.

החטא: המנהיגים שעסוקים במילוי תאוותיהם ופוגעים במערכת המשפט, על ידי לקיחת שוחד.

העונש על כל המעשים הרעים:

כד. לִכֹּן בְּאֵכֶל קֵשׁ לְשׁוֹן אֵשׁ, וְחִשַׁשׁ לְהִבֵּה יָרֵפָה, שְׂרָשֵׁם כַּמֶּקֶּה יִהְיֶה, וּפְרָחִים כַּאֲבָק יַעֲלֶה: **כִּי מֵאֲסוּ, אֶת תּוֹרַת יְהוָה צְבָאוֹת, וְאֶת אִמְרַת קְדוֹשׁ-יִשְׂרָאֵל, נֶאֱצוּ**

לכן: בגלל החטאים המוזכרים בפסוקים הקודמים.

כאכול קש לשון אש: כמו שאש אוכלת את הקש, כך ה' יעניש את הרשעים

וחשש להבה: עשב אחוז בלהבה, רפה = אין בו כח

הרשעים משולים לעץ שהשורשים שלו נרקבים (כמק יהיה) והפרחים שלו עפים ברוח.

כה על-כן **חַרָּה אֶף-יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיֵּט יָדוֹ עֲלָיו וַיִּכְהוּ, וַיִּרְגְּזוּ הַהָרִים, וְתֵהִי נִבְלָתָם בְּסוּחָה, בְּקִרְבַּ חוּצוֹת; בְּכָל-זֹאת לֹא-שָׁב אָפוּ, וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה.**

על-כן: בגלל החטאים שהוזכרו בפסוקים הקודמים.

ה' כועס על עם ישראל ומעניש אותם, ברעידת אדמה (ירגזו עמים)

וגופותיהם יהיו נבלה, כמו אשפה מאוסה (סוחה) בחוצות העיר (בקרבת חוצות).

הנביא מסיים בתיאור האויב שיתקוף את ישראל כעונש מיד ה' על החטאים הרבים:

כז וְנָשָׂא-נֶס לְגוֹיִם מִרְחוֹק, וְשָׂרַק לוֹ מִקְצֵה הָאָרֶץ; וְהִנֵּה מִהָרָה, קָל יָבּוֹא.

ונשא נס: הרים ה' דגל, כדי להראות לגויים לבוא ולתקוף את ישראל.

והגויים יבוא במהירות ובקלות.

כח אֵין-עֵינָי וְאֵין-כּוֹשֵׁל בּוֹ, לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן; וְלֹא נִפְתַּח אַזְוֵר חֲלָצָיו, וְלֹא נָתַק שְׂרוּדָי וְעָלְיוֹ

בצבא האויב אין עייפות והאטה, החגורה מאודקת היטב ונעליו קשורות, כך שאין דבר שמאט אותו ודורש מהאויב לעצור ולהתארגן.

כח אֲשֶׁר חָצְיוּ שְׁנוֹנִים, וְכַל-קִשְׁתֹּתַיִךְ דְּרָכֹת; פְּרִסוֹת סוּסִיּוֹ פָּצַר נְחֻשְׁבוּ, וְגִלְגָּלִי
פְּסוּפָה.

החצים של האויב מחודדים והקשתות מוכנות, פרסות הסוסים חזקים כאבן צור,
וגלגלי המרכבות שלו נעים במהירות כמו סופה.

כַּט שְׂאֵגָה לוֹ, פְּלָבִיא; וּשְׂאֵג (יְשָׂאֵג) כְּכַפִּירִים וְיִנְהֵם וְיֵאחֲזֵ טָרֶף, וְיִפְלִיט וְאֵין מִצִּיל.

צבא האויב יוצא למלחמה בשאגה גדולה שואגים כאריה ונמרים, תופסים את
הטרף בחוזקה ואין אפשרות להינצל.

ל וְיִנְהֵם עָלָיו בַּיּוֹם הַהוּא, כְּנִהְמַת-יָם; וְנִבֵּט לְאָרֶץ, וְהִנֵּה-חֲשָׁד, צַר וְאֹר, חֲשָׁד
בְּעֵרִיפָיָה.

חוזר הנביא ומדמה את קולות האויב שתוקף שדומים הם לרעש הים המציף את
הארץ, וכל מי שיסתכל על ארץ ישראל יראה חושך.

הערה :

א. תיאור העונש דומה לתיאור במשל הכרם שבעל הכרם מאפשר לפרוץ את הגדר
ולפגוע בכרם.

ב. יש בעונש **מידה כנגד מידה** :

החוטאים מזלזלים בה' ואומרים שיאמר לעשות את דברו (באו ונראה אותנו
מקיים את אזהרתו), והאויב מתואר כמי שמגיע במהירות.

החוטאים ישנים בלילה וקמים בבוקר ומשתכרים, האויב לא ישן ("לא ינום
ולא ישן" (פס' כ'))

פרק ו

הקדשתו של ישעיהו לנבואה

קושי:

פרק א' פסוק א':

א חזון, ישעיהו בן-אמוץ, אשר חזה, על-יהודה וירושלם--**בימי עזיהו** יותם אָחֹז יחזקיהו, מלכי יהודה.

פרק ו' פסוק א':

בשנת-מות המלך עזיהו, וָאֶרְאָה אֶת-אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל-כִּסֵּא רָם וְנֹשֵׂא; וְשׁוֹלֵיו, מְלֵאִים אֶת-הַהִיכָל. פסוקים א'-ד' מתואר התגלות ה' לישעיהו.

האם פרק ו' הוא תחילת נבואת הנביא ישעיהו? אם כן מדוע פרק ו' לא פותח את ספר ישעיהו?

תירוץ:

רש"י: הנבואה של ישעיהו התחילה בפרק ו', לפני מותו של המלך עוזיהו, ואין קושי בכך שהדברים לא מסודרים מבחינה כרונולוגית, מאחר ואין מוקדם ומאוחר בתורה.

המלבי"ם: הקדשת ישעיהו לנביא באופן קבוע הייתה בשנת מות של המלך עוזיהו, אך הוא היה נביא שלא בצורה קבועה עוד לפני שהוקדש לנביא באופן קבוע.

רש"י והמלבי"ם מסכימים לכך שהחל מפרק ו' ואילך ישעיהו הופך לנביא שליח, והם חולקים לגבי הנבואות מפרק א'-ה'

לפי המלבי"ם נבואות אלו נאמרו שלא במסגרת שלחות קבועה ומסודרת של הנביא ישעיהו

ולפי רש"י הם נבואות הדומות לכל נבואות ישעיהו בספר (אין מוקדם ומאוחר בתורה)

א בְּשַׁנְת־מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ, וְאַרְאָה אֶת-אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל-כִּסֵּא רָם וְנִשְׂא; וְשׁוֹלֵיו, מְלָאִים אֶת-הַהִיכָל

שאלה : כיצד הנביא ישעיהו אומר שהוא ראה את ה', הרי בספר שמות כאשר משה מבקש מה' שיראה לו את פניו, עונה ה' אל משה " כי לא יראני האדם וחי", אם למשה גדול הנביאים ה' לא הסכים להראות את פניו, קל וחומר שה' לא יראה את פניו ליסעיהו?

תשובה : א. יש דרגות שונות של נבואה, כאשר משה שהיה במדרגה הגבוהה ביותר בה רואים הכל בצורה חדה וברורה (אספקלריא המאירה), ה' לא הסכים שיראה את פניו, אך ברמת הנבואה של ישעיהו שבה לא רואים את הדברים בצורה ברורה, ניתן לראות את ה' (ראיה מטושטשת).

א בְּשַׁנְת־מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ, וְאַרְאָה אֶת-אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל-כִּסֵּא רָם וְנִשְׂא; וְשׁוֹלֵיו, מְלָאִים אֶת-הַהִיכָל

הערה: המלבי"ם אומר שהתיאור רם ונשא לא מתייחס אל הכסא עליו יושב ה', אלא לה' שהוא רם ונשא, וחשוב לומר זאת בעל מפסוק זה, שלא נתבלבל ונאמר שה' הוא בשר ודם שיושב על כסא, אלא שנזכור שזה דימוי מעולם בני האדם וה' הוא רם ונשא מעל בני האדם.

שאלה : מדוע מסביר המלבי"ם "שרם ונשא" מתייחס אל ה' ולא אל הכסא עליו הוא יושב?

תשובה: שלא נטעה ונחשוב שה' הוא בשר ודם שיושב על כסא, לכן חשוב להזכיר שה' רם ונשא.

תיאור המראה שראה ישעיהו

א בְּשַׁנְת־מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ, וְאַרְאָה אֶת-אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל-כִּסֵּא רָם וְנִשְׂא; וְשׁוֹלֵיו, מְלָאִים אֶת-הַהִיכָל ב שָׂרְפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ, שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאֶחָד: בְּשֵׁתִים יְכֻסָּה פָּנָיו, וּבְשֵׁתִים יְכֻסָּה רַגְלָיו--וּבְשֵׁתִים יְעוֹפֵף. ג וְקָרָא זֶה אֶל-זֶה וְאָמַר, קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת; מְלֵא כָל-הָאָרֶץ, כְּבוֹדוֹ. ד וַיִּנְעוּ אַמּוֹת הַסָּפִים, מִקּוֹל הַקּוֹרָא; וְהַבַּיִת, יִמְלֵא עָשָׁן

תגובת ישעיהו להתגלות ה'

ה ואמר אוי-לי כי-נדמיתי, כי איש טמא-שפתים אנכי, ובתוך עם-טמא שפתים, אנכי יושב: כי, את-המלך יהוה צבאות--ראו עיני .

נדמיתי

רש"י : ישעיהו מגיב בחשש שהוא ימות (נדמתי), שכתוב " כי לא יראנה האדם וחיי"

איש טמא-שפתים אנכי, ובתוך עם-טמא שפתים

יש פער גדול בין המראה שה' מתגלה ליסעיהו לבין המצב שהעם טמאים.

הערה: הפער בין המצב הנוכחי של טומא וחטאים שעם ישראל שקוע בהם, לבין נבואה על מציאות טהורה ונשגבת של אחרית הימים, מלווה את כל נבואות ישעיהו כרעיון מרכזי בספר ישעיהו.

כתגובה לטענת ישעיהו שהוא טמא שפתיים, המלאך נוגע בשפתיים של ישעיהו עם גחלת שהוא לקח מהמזבח, ומטהר את פיו ובכך מכשיר אותו לדבר עם ה'.

ו ויִעַף אֵלַי, אֶחָד מִן-הַשָּׁרָפִים, וּבִידּוֹ, רָצָפָה; בְּמַלְאָחִים--לְקַח, מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ. ז. וַיִּגַע עַל-פִּי--וַיֹּאמֶר, הִנֵּה נֹגַע זֶה עַל-שִׁפְתֶיךָ; וְסָר עֲוֹנְךָ, וְחִטְאתְךָ תִכָּפֵר

וְסָר עֲוֹנְךָ, וְחִטְאתְךָ תִכָּפֵר

המלאך מסיר מעל שפתיו של ישעיהו את העוון, שדבר ישעיהו לשון הרע על עם ישראל שאמר שהם טמא שפתיים.

ישעיהו מתנדב לתפקיד הנביא

ח וְאַשְׁמַע אֶת-קוֹל אֲדֹנָי, אֹמֵר, אֶת-מִי אֲשַׁלַּח, וּמִי יֵלֶךְ-לָנוּ; וְאָמַר, הֲנִי שְׁלַחְנִי.

בפסוק ה' ישעיהו לא רואה את עצמו מתאים לנבואה, בטענה שהוא טמא שפתיים,
בפסוק ח' ישעיהו מתנדב לקבל על עצמו את תפקיד הנבואה.

שאלה: מה גרם לישעיהו לשנות את דעתו?

תשובה: מלאך ה' נגע בשפתיים של ישעיהו ובכך טיהר אותו והכשיר את ישעיהו לקבל את תפקיד הנבואה.

הערה: התנדבות ישעיהו לקבל על עצמו את תפקיד הנביא יוצאת דופן שבדרך כלל הנביאים כגון: משה, יחזקאל, ירמיהו, התנגדו בתחילה לקבל על עצמם את התפקיד, הרד"ק מסביר שישעיהו עשה זאת מתוך הבנת חשיבות השליחות שלו.

ט וַיֹּאמֶר, לֵךְ וְאִמַּרְתָּ לְעַם הַזֶּה: שְׁמְעוּ שְׁמוֹעַ וְאַל-תִּבְיִנוּ, וּרְאוּ רְאוּ וְאַל-תִּדְעוּ. י. הַשְּׁמֹן לֵב-הָעַם הַזֶּה, וְאֲזַנֵּי הַכֶּבֶד וְעֵינָיו הַשֵּׁעַ: פֶּן-יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמַע, וּלְבָבוֹ יִבִּין וְשֵׁב--וּרְפָא לוֹ

שמעו שמוע ואל תבינו: " אתם שומעים את דברי, אך אינכם נותנים את לביכם להבין, המשיכו בדרך זאת ונראה מה יהיה סופכם.

וראו ראו ואל תדעו: אתם רואים את האותות והסימנים של הנביא, אך אתם מתעלמים מהם, המשיכו בדרך זאת ונראה מה יהיה סופכם

השמן לב העם הזה: אמור לעם שהם לא שמים את ליבם לנבואתך ועל ידי זה ליבם עטוף בשומן, וליבם האטום גורם לכך שימשיכו לא להקשיב ולא יחזרו בתשובה.

ואוזניו הכבד ועיניו השע (כסה): אמור לעם שהם לא מקשבים לך, ועל ידי כך מרגילים את עצמם להיות חרשים, עד כדי כך שהאוזניים שלהם והעניים שלהם יהיו מכוסות, ותמנע מהם החזרה בתשובה.

כבר בעת מינוי ישעיהו לנביא, אומר לו ה' שהם לא יקבלו את דבריו, ושישראל לא יחזרו בתשובה.

הערה: ניתן להבין את דברי ה' לישעיהו בשתי דרכים:

א. תגיד לעם שהם צרכים לחזור בתשובה, אני יודע שהם יבחרו שלא לחזור בתשובה. (הכנה לשליחות שתכשל) (מתאים יותר לפסוק ט')

ב. אמור לעם שהחטאים שלהם כל כך גדולים והם יענשו, ומניעת האפשרות לחזור בתשובה היא חלק מהעונש על מעשיהם הרעים. (מתאים יותר לפסוק י').

יא ואמר, עד-מתי אֲדַנְי; ויאמר עד אֲשֶׁר אִם-שָׂאוּ עָרִים מֵאִין יוֹשֵׁב, וּבָתִּים מֵאִין אָדָם, וְהֶאֱדָמָה, תִּשָּׂאָה שְׂמִמָּה. יב וְרַחֵק יְהוָה, אֶת-הָאָדָם; וְרַבָּה הָעֲזוּבָה, בְּקֶרֶב הָאָרֶץ

הערה: אפשר להבין את שאלת ישעיהו את ה': **ואמר, עד-מתי אֲדַנְי**; , בשתי דרכים.

א. עד מתי העם לא יחזור בתשובה?

ב. עד מתי תעניש את העם שלא יוכל לחזור בתשובה?

ואת **התשובה** של ה' לישעיהו ניתן להסביר לפי שתי ההבנות של השאלה :

א. העם לא יחזור בתשובה עד שייענש בפורענות קשה שאחריה הארץ תהיה שממה ויושבי הארץ יוגלו.

ב. העם לא יוכל לחזור בתשובה עד שאעניש אותו בכך שהארץ תהיה שממה ויושבי הארץ יוגלו.

יג וְעוֹד בָּהּ עֲשֻׂרִיָּה, וְשָׁבָה וְהִיְתָה לְבָעֵר: כָּאֵלֶּה וְכָאֵלוֹן, אֲשֶׁר בְּשַׁלְכָת מִצְבַּת בָּם--זֶרַע קִדְשׁ, מִצְבַּתָּה.

פסוק יג' הוא המשך לדברי הפורענות שנאמרו בפסוקים יא-יב, אבל הוא מסתיים בדברי נחמה.

ועוד בה עֲשֻׂרִיָּה, וְשָׁבָה וְהִיְתָה לְבָעֵר-

לאחר חורבן הארץ והגלות של יושביה, תישאר בארץ עשירית מהאוכלוסייה וגם היא תהיה לבער (שמדי פעם יתקפו אותם אויבים וישחיתו את היבול.

כָּאֵלֶּה וְכָאֵלוֹן, אֲשֶׁר בְּשַׁלְכָת מִצְבַּת (גזע עץ) בָּם-- זֶרַע קִדְשׁ, מִצְבַּתָּה.

הנביא מדמה את ישראל לעצי אלה ואלון שגם בזמן שלכת עדיין נשאר הגזע והוא סימן שהעץ עוד יחזור לפרוח, וכך גם ישראל שבזמן החורבן יראו כעץ שבשלכת, אבל הגזע יתקיים, ויש תקווה שעם ישראל יחזור לפרוח לאחר שייענש בחורבן.

פרק ז' (פסוקים א' - יז')

תגובת ישעיהו למצור של מלכי ארם וישראל על ממלכת יהודה

א וַיְהִי בַיָּמֵי אַחָז בֶּן-יֹותָם בֶּן-עֲזִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה, עָלָה רָצִין מֶלֶךְ-אַרֶם וּפְקַח בֶּן-רְמֵלְיָהוּ מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם, לְמַלְחָמָה, עָלֶיהָ; וְלֹא יָכַל, לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ. ב וַיִּגְד, לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר, נָחָה אֲרָם, עַל-אֶפְרַיִם; וַיִּנְע לָבָבוּ וּלְבַב עַמּוֹ, כְּנֹעַ עַצִּי-יַעַר מִפְּנֵי-רוּחַ.

הקדמה : (733 לפנה"ס).

לחץ האשורי לא חדל בימי אחז, התארגנה שוב ברית מדינות נגד אשור, בראשותם של פקח בן רמליהו מלך ישראל ורצין מלך ארם. שני מלכים אלה צרו על ירושלים כנראה במטרה להכריח את אחז מלך יהודה להצטרף אליהם לקואליציה נגד אשור. בפני אחז עמדו שתי אפשרויות, האחת להצטרף למלחמה נגד אשור והשנייה לחבור לאשור ולהילחם נגד ארם וממלכת ישראל, אחז פנה לעזרת אשור, בניגוד להצעת ישעיהו הנביא שאמר לו שיש דרך שלישי והיא לא להתערב, ואכן תגלת פלאסר השלישי בא לעזרתו וכבש את דמשק ואת המחוזות הצפוניים של ישראל (מלי"ב טו, כט)

פרק ז' עוסק בנבואת ישעיהו למלך אחז והוא השלמה לפרק ט"ו בספר מלכים ב'.

ב וַיִּגְד, לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר, נָחָה אֲרָם, עַל-אֶפְרַיִם; וַיִּנְע לָבָבוּ וּלְבַב עַמּוֹ, כְּנֹעַ עַצִּי-יַעַר מִפְּנֵי-רוּחַ.

פסוק ב' מתוארת את תחושת הפחד (וַיִּנְע לָבָבוּ וּלְבַב עַמּוֹ, כְּנֹעַ עַצִּי-יַעַר מִפְּנֵי-רוּחַ) של אחז, כאשר נודע שארם ואפרים התחברו ביחד בשביל לצאת נגדו למלחמה,

ג וַיֹּאמֶר יְהוָה, אֶל-יִשְׁעִיָּהוּ, צֵא-נָא לְקִרְאֵת אַחָז, אֲתָה וּשְׂאֵר יְשׁוּב בְּנֵי: אֶל-קָצָה, תַּעֲלֶת הַבְּרָכָה הָעֲלִינָה--אֶל-מִסְלֵת, שְׂדֵה כּוֹבֵס.

ה' מצווה את ישעיהו לקחת את בנו שאר ישוב וללכת לאחז מלך יהודה, בנו של ישעיהו הנביא נקרא "שאר ישוב", בשם זה יש רמז לפורענות מצד אחד ולנחמה מצד שני, " שאר" - ישארו מעטים מעם ישראל, "ישוב" – אותם מעטים שישארו ישובו לארץ ישראל לאחר הגלות (אפשרות אחרת שישובו בתשובה).

ד ואמרת אליו השמר והשקט אל-תירא, ולבבך אל-ירך, משני זנבות האודים העשנים, האלה--בְּחָרֵי-אֶף רָצִין וְאָרֶם, וּבֶן-רְמִלְיָהוּ. ה יַעֲן, כִּי-יַעַץ עָלֶיךָ אָרֶם--רָעָה: אֶפְרַיִם וּבֶן-רְמִלְיָהוּ, לֵאמֹר. ו נַעֲלָה בִיהוּדָה וּנְקִיצָנָה, וּנְבַקְעָנָה אֵלֵינוּ; וּנְמַלִּיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ, אֶת בֶּן-טָבָאֵל.

1) ישעיהו הנביא אומר למלך אחז

א. " השמר והשקט" -:

אל תתערב במלחמה בין ארם וישראל כנגד אשור (אל תצטרף לישראל וארם מצד אחד למלחמה כנגד אשור, ומצד שני אל תקרא למלך אשור למלחמה משותפת כנגד ישראל וארם.

ב. "אל תירא, ולבבך אל ירך"

וכנגד הפחד של אחז מישראל וארם, אומר ישעיהו הנביא לאחז, אל תפחד.

2) ישעיהו הנביא מכנה את ארם וישראל שני זנבות אודים עשנים:

"אודים" – חתיכת עץ מפוחמת או המקל שבעזרתו מזיזים את הפחמים, שבקצה הוא מפוחם, אך אין באפשרותו לבעור.

מצודת דוד מסביר "זנבות האודים" -שהמה כמו האודים האלה (ממלכת ישראל וממלכת ארם נמשלו לזנבות האודים) שאין בהם כח לבער אלא לעשן כך אין כח בידם (של ארם וישראל) לעשות לך מאומה רע רק העם מפחידים

ז כה אמר, אֲדַנִּי יְהוָה: לֹא תִקּוּם, וְלֹא תִהְיֶה. ח כִּי רֹאשׁ אָרֶם דָּמָשֶׁק, וְרֹאשׁ דָּמָשֶׁק רָצִין; וּבְעוֹד, שְׁשִׁים וְחֲמִשׁ שָׁנָה, יַחַת אֶפְרַיִם, מֵעַם. ט וְרֹאשׁ אֶפְרַיִם שְׁמֵרוֹן, וְרֹאשׁ שְׁמֵרוֹן בֶּן-רְמִלְיָהוּ; אִם לֹא תֶאֱמִינוּ, כִּי לֹא תֶאֱמָנוּ.

- "לא תקום, ולא תהיה" (פסוק ז')

ישעיהו הנביא מחזק את אחז וקובע בצורה ברורה "לא תקום ולא תהיה", התוכנית של ארם וישראל לכיבוש ירושלים (כפי שמפורט בפסוק ו')

נימוקי ישעיהו הנביא לכך שארם וישראל לא יצליחו בתוכנית לכיבוש יהודה:

א. ארם וישראל דומים לאודים מוצלים מאש, שאין בכוחם לשרוף (ואמרת אליו השמר והשקט אל-תירא, ולבבך אל-ירד, משגי זנבות האודים העשנים)

ב. שלטונם של ישראל וארם מוגבל רק לארצם. (כי ראש ארם דמשק, וראש דמשק רצין וראש אפרים שמרון, וראש שמרון בן-רמליהו).

"...אם לא תאמינו, כי לא תאמינו" (פסוק ט')

קושי: ישעיהו מסיים את החלק הראשון של הנבואה עם אמירה לא מובנת, הרי ברור שאם הם לא מאמינים אז הם לא מאמינים. (יש כאן חזרה על המובן מאליו).

תירוץ: רש"י: אם לא תאמינו לדברי ה', לא תזכו לאמון מה' ולא תזכו לישועה.

רד"ק: אם אתם לא מאמינים לדבר ה' המעוברים על ידי ישעיהו נביא ה',

זאת הוכחה שאתם לא מאמינים בה'.

י ויִסֹּף יְהוָה, דָּבַר אֶל-אֲחִזָּה לְאמֹר

הערה: מכך שה' המשיך לדבר עם אחז דרך ישעיהו ולשכנע אותו שלא לפעול, ניתן להסיק שעד כאן אחז עוד לא השתכנע, ולכן יש צורך בנבואה נוספת, בה מציע ישעיהו אות כהוכחה לאמינות דבריו.

יָא שָׁאֵל-לָךְ אוֹת, מֵעַם יְהוָה אֲלֵהֶיךָ; הֲעַמְק שְׂאֵלָה, אוּ הַגְבָּה לְמַעַלָּה. יב וַיֹּאמֶר, אֲחִזָּה: לֹא-אֲשָׁאֵל וְלֹא-אֲנַסֶּה, אֶת-יְהוָה.

פסוק יא': ישעיהו שרואה שאחז לא מאמין לנבואתו, הוא מציע לו לבקש אות (סימן), מה' שנבואתו של ישעיהו אמתית.

"...העמק שאלה או הגבה למעלה" - תוכל לבקש אות מדבר שנמצא בעמקים ועד

דברים הנמצאים בגבהים.

שאלה: מהי מטרת ישעיהו באות שהוא מציע לאחז?

תשובה: רש"י: להבליט את חוסר אמונתו של אחז.

רד"ק: לגרום לאחז להאמין בדברי ישעיהו.

פסוק יב': אחז מסרב להצעת ישעיהו לבקש אות מה', בנימוק שהוא לא רוצה לנסות את ה' (שכתוב בספר דברים : " לא תנסו את אלוקכם"),

הערה: אפשר להבין את דברי אחז שמסרב לבקשת האות, בצורה חיובית שמדובר בחוסר רצון לנסות את ה', אך נראה מתאים יותר לראות את סירבו לנסות את ה' כדבר שלילי שבכלל מקרה הוא לא מאמין בדברי ישעיהו בשם ה', ולכן אין טעם לנסות את ה'.

ישעיהו מוסר תוכחה לאחז על כך שלא האמין לדבריו:

יג ויאמר, שְׁמַעו-נָא בֵּית דָּוִד: הַמַּעַט מִכֶּם הֲלֹאֹת אֲנָשִׁים, כִּי תִלְאוּ גַם אֶת-אֱלֹהֵי

שְׁמַעו-נָא בֵּית דָּוִד- הכוונה לאחז והפנייה כללית לכל השרים והיועצים בבית המלוכה משום כבוד המלך.

הֲלֹאֹת אֲנָשִׁים- הכעסתם את האנשים שאתם מושלים בהם ועושקים אותם.

כִּי תִלְאוּ גַם אֶת אֱלֹהֵי: גם תרגיזו את אלוקי? (שימו לב שישעיהו מזכיר את ה' כאלוקיו ולא כאלוקים של כולם, כתגובה לכך שאחז לא רצה לנסות את ה' שלא משנה לו אם יהיה אות שבכל מקרה הוא לא יאמין בו)

האות (הסימן)

לאחר שאחז מסרב לקבל אות מה', ישעיהו מביא את האות גם ללא הסכמת אחז, האות הוא סימן ולא נס או פעולה לא טבעית.

יֵד לָכֵן יִתֵּן אֲדֹנָי הוּא, לְכֶם--אוֹת: הִנֵּה הָעֲלֵמָה, הָרָה וְיִלְדֵת בֵּן, וְקָרָאת שְׁמוֹ, עֲמֹנוּ אֵל. טו חֲמָאָה וְדָבַשׁ, יֹאכֵל--לְדַעְתּוֹ מְאוּס בָּרַע, וּבַחֹר בְּטוֹב. טז כִּי בְּטָרִם יֵדַע הַנְּעָר, מְאוּס בָּרַע--וּבַחֹר בְּטוֹב: תַּעֲזֹב הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה קָץ, מִפְּנֵי שְׁנֵי מַלְכֶיהָ.

הנה עלמה הרה – אישה צעירה בהיריון (כפי הנראה אישתו של ישעיהו)

תקרא לבן שהיא תלד עמנואל (רמז לכך שהוא יוכיח שה' עם ישראל), זהו האות. שהיא לא יודעת לפני שתלד, אך היא תקרא לו, והנביא מגלה את שמו לאחז.

פסוק טו תינוק שמגיע לגיל בוגר מפסיק לינוק ובחור במאכלים טובים. (גיל שלוש), בזמן שילד עמנואל יהיה נראה שהוא לא יזכה לאכול חמאה ודבש כאשר יפסיק לינוק, כי יש מצור על ירושלים.

פסוק טז אך שיגיע עמנואל לגיל שיפסיק לינוק, (בעוד כ- 4 שנים, כשנה של הריון ועוד שלוש שנים של יניקה) יבוא חורבן על ממלכת ארם וישראל וכשיפסיק לינוק יהיה לו חמאה ודבש לרוב.

תיאור חורבן ארם וישראל

יִזְיָבִיא הָהוּהָ עֲלִידָה, וְעַל-עַמֻּדָה וְעַל-בֵּית אֲבִידָה, יָמִים אֲשֶׁר לֹא-בָאוּ, לְמִיּוֹם סוּר-
אֲפָרַיִם מֵעַל יְהוּדָה: אֵת, מֶלֶךְ אֲשׁוּר.

פסוק יז : עומדים לבוא על האזור ימים שלא היו מאז שהתפלגה ממלכת ישראל
(**סור-אפרים מעל יהודה**) , על ידי מלך אשור (שיחריב את ממלכת ישראל).

זאת נבואת פורענות ליהודה, שאם אחז לא ישמע לנביא ויקרא למלך אשור, אחרי
נפילת ארם וישראל , אשור ישפיעו לרעה על ממלכת יהודה ואף יפגעו בה) מסע
סנחריב)

פרק י' (מפסוק ה')

הקדמה :

ממלכת אשור שכנה באזור עירק של ימינו. במאה ה-8 לפני הספירה בימי ישעיהו היא כבשה את רוב מדינות האזור והפכה למעצמת על. במסעות הכיבושים שלה היא שעבדה והגלתה את תושבי הארצות שנכבשו, המדינות המשוועדות נדרשו להעלות מס לממלכה האשורית. הכיבוש האשורי התאפיין בעצמה אדירה ובאכזריות גדולה שבא לידי ביטוי בהרס רב, בביזה, בלקיחת השלל, בגזל האוצרות של העמים והערים שכבשו, ובהגליית תושביהן לארצות רחוקות.

האשורים כבשו ושיעבדו את מלכות ישראל והגלו את עשרת השבטים, בשני שלבים:

בשנת 732 לפנה"ס - בימי פקח בן רמליהו האשורים כבשו, שיעבדו והגלו את תושבי הגליל (מלכים ב טו, כט)

ובשנת 721 לפנה"ס בימי הושע בן אלה האשורים החריבו את שומרון, בירת מממלכת ישראל, והגלו את שאר תושבי מלכות ישראל לאשור, ובכך בא הקץ על מממלכת ישראל (מלכים ב, יז, ה-ו).

שנת 705 לפני הספירה, בעקבות מותו של סרגון מלך אשור שנחריב מולך על ממלכת אשור. עם עלייתו למלוכה פורץ מרד רב ממדים באימפריה האשורית, הוא בא לידי ביטוי בכך שבמדינות החסות של אשור וביניהם ירושלים הפסיקו להעלות מיסים לממלכה האשורית.

בשנת 701 לפנה"ס שנחריב, יוצא למסע של דוכי מרידות. בשלב ראשון חזקיהו מלך יהודה סירב להיכנע לאשור, הוא בטח בעזרה שתבוא ממצרים. ירושלים שמה את מבטחה גם באלוקי ישראל.

סנחריב יצא למסע לכיבוש ממלכת יהודה, 46 ערים בצורות ביניהן את עזקה, את גת ואת לכיש. לכיש הייתה העיר החשובה ביותר שבשפלת יהודה ונחשבה שנייה לירושלים, סנחריב הטיל מצור על עיר המבצר החזקה, ולאחר זמן כבש אותה והפכה למפקדתו הקדמית.

חזקיהו הבין מה צפוי לירושלים ולכן בשלב הראשון חזקיהו נכנע למלך אשור ושילם לו מס כבד ולצורך כך אף "קצץ תזקיה אֶת דְּלִתוֹת הַיְכָל ה' וְאֶת הָאֲמֹנֹת אֲשֶׁר צָפָה חֲזַקְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּתְּנֵם לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר" (מלכים ב יח, יד-טז).

סנחריב קיבל את המיסים הכבדים ששיגר אליו חזקיהו, אך בכל זאת, הוא החליט לשים מצור על ירושלים ושלח שלושה שליחים בראשות **רבשקה** מבכיר הצבא האשורי, למלחמה פסיכולוגית על ירושלים. משימתם הייתה לשכנע את תושבי ירושלים להיכנע ולא להישמע למנהיגים שתומכים בהמשך המרידה. רבשקה, נשא נאום בו קרא אל העם שלא לשעות לעידודיו של חזקיהו ולהיכנע למלך אשור.

כאשר חזקיהו שמע את הנאום משריו, הוא עלה והתפלל במקדש ושלח שליחים אל הנביא ישעיהו שיתפלל גם הוא לישועה. ישעיהו הרגיע אותו וניבא לו שסנחריב ישוב לארצו וימות שם. רבשקה שלח שוב שליחים אל חזקיהו, עם מכתבים החוזרים על הטענה שהשמיע בנאומו, וחזקיהו חזר והתפלל במקדש. בעקבות תפילתו שלח אליו ישעיהו מכתב, בו ניבא כי צבאו של סנחריב יובס באופן נסי, ולא יפגע בירושלים כלל.

בפרק י' מתנבא ישעיהו ומביע עקרון בסיסי שכל מה שקורה בעולם נעשה בהשגחת ה', כולל עליית ממלכת אשור, האשורים הם כלי בידי ה' להעניש את ישראל שחטאו.

ישעיהו מוכיח את אשור על גאותם שבא לידי ביטוי בצורה בולטת **בניאום רבשקה** שיוצא כנגד יכולת ה' לנצח את האל האשורי.

ה הוי אשור, שִׁבְט אַפִּי; וּמִטָּה-הוּא בִידָם, זַעֲמִי. ו. בְּגוֹי חֲנָף אֲשַׁלְּחֶנּוּ, וְעַל-עַם
 עֲבַרְתִּי אֲצֻנּוּ-- לְשַׁלַּל שְׁלַל וְלָבוֹז בּוֹ, וּלְשִׁימוֹ (וּלְשׁוּמוֹ) מְרַמָּס כְּחֹמֶר חוּצוֹת. ז. וְהוּא
 לֹא-כֵן יִדְמָה, וְלָבְבוֹ לֹא-כֵן יַחֲשֵׁב: כִּי לְהַשְׁמִיד בְּלָבָבוֹ, וּלְהַכְרִית גּוֹיִם לֹא
 מַעֲט. ח. כִּי, יֹאמֶר: הֲלֹא שְׂרֵי יַחְדּוֹ, מְלָכִים. ט. הֲלֹא כְּכַרְכְּמִישׁ, כָּלְנוּ: אִם-לֹא
 כְּאַרְפַּד חֲמַת, אִם-לֹא כְּדַמְשֶׁק שְׁמֶרוֹן. י. כְּאֲשֶׁר מִצָּאָה יָדִי, לְמַמְלַכַת הָאֲלִיל;
 וּפְסִילֵיהֶם, מִירוּשָׁלַם וּמִשְׁמֶרוֹן. יא. הֲלֹא, כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְשְׁמֶרוֹן-- וְלֹאֲלִילֵיהֶ: כֵּן
 אַעֲשֶׂה לִירוּשָׁלַם, וְלַעֲצָבִיהָ.

פסוק ה': ישעיהו מתאר את תפקיד אשור בעולם.

"שבט אפי ומטה הוא בידם זעמי"

אשור הוא המטה (המקל) שבאמצעותו מכה הקב"ה את העמים שיש להענישם
פסוק ו': ישעיהו קורא לעם ישראל **"עם חנף"** (עם רשע), ובכך מבטא את הכעס
 והניכור של הקב"ה כלפי ישראל שחטאו.

תפקיד אשור להכות את עם ישראל שחטאו לפגוע ברכושם **"(לשלל שללי)"**

ולהשפיל אותם **"(ולשימו מרמס)"** כמו עפר שברחובות **"(כחומר חוצות)"**

פסוק ז': מלך אשור **"לא כן ידמה ולבבו לא-כן יחשב"** - היה צריך לדעת שהוא
 שליח ה', אך לא כך הוא חשב, אלא הוא התגאה בעוצמתו ובכוחו הרב.

"כי להשמיד בלבבו, ולהכרית גוים לא מעט". התפקיד שקבל אשור מה' היה
 להשפיל ולפגוע ברכוש של ישראל, אך מלך אשור חרג מתפקידו ופעל להשמדת
 ממלכת יהודה ועמים רבים נוספים

פסוק ח': סנחריב מלך אשור מתגאה ואומר: **"(הלא שרי יחדו, מלכים)"**

הלא ראוי לכל שריו שיהיו כולם מלכים?! ולכן והוא הולך לכבוש מדינות כדי
 להמליך עליהם את שריו (דעת מקרא)

פסוק ט': דברי ההתפארות של סנחריב אשר מונה את הערים שכבש: כרכמיש,
 כלנו, ארפד, חמת, דמשק, שומרון. ההתמודדות המוצלחת מול ערים גדולות
 ומבוצרות מביאה את מלך אשור לראות את עצמו כבעל כוח לא מוגבל, אולי אפילו
 כאל, ולהכריז שגם ירושלים לא תעמוד בפניו (רד"ק ט).

שים לב! המשותף לכל הערים המוזכרות שהם היו מבוצרות ובכל זאת נכבשו
 בקלות על ידי מלך אשור.

המסקנה של מלך אשור מכיבושי הערים הייתה שהוא יכול להצליח לכבוש בקלות גם את ירושלים, ולהתגבר על ה' כפי שהתגברתי על כל שאר האללים של העמים שכבשתי.

פסוק י': " כַּאֲשֶׁר מְצָאָה יָדִי, לְמַמְלַכֶת הָאֵלִיל; וּפְסִילֵיהֶם, מִירוּשָׁלַם וּמִשְׁמֶרֶן "

מלך אשור לא עושה הבחנה בין אלוקי ישראל לבין אלילי עבודה זרה מבחינתו כולם אלילים שהוא בטוח שהוא יכול לגבור עליהם.

פסוק יא': המילים "הלא, כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְשֶׁמֶרֶן וְלְאֵלֵיהֶ: כִּן אַעֲשֶׂה לִירוּשָׁלַם, וְלַעֲצָבִיהָ" נאמרות בשלב שבו ממלכת שומרון אכן חרבה, ותושביה יצאו לגלות, ולכן באוזני אנשי יהודה הן נשמעות מאיימות ומשמעותיות במיוחד.

חטאי מלך אשור

יב וְהִיא, כִּי-יִבְצַע אֲדָנִי אֶת-כָּל-מַעֲשָׂהוּ, בְּהַר צִיּוֹן, וּבִירוּשָׁלַם--אֶפְקֹד, עַל-פְּרִי-גֹדֶל לִבִּב מֶלֶךְ-אֲשׁוּר, וְעַל-תַּפְאָרְתּוֹ, רוּם עֵינָיו .

1) פסוק יב-יג: גאווה והתפארות עצמית

"וְהִיא, כִּי-יִבְצַע אֲדָנִי אֶת-כָּל-מַעֲשָׂהוּ, בְּהַר צִיּוֹן, וּבִירוּשָׁלַם"-- כאשר יסיים ה' לעשות בהר ציון ובירושלים את כל אשר גזר, כלומר להביא על ירושלים מצור על ידי מלך אשור. (כפי שהיה בימי המלך חזקיהו)

"אֶפְקֹד, עַל-פְּרִי-גֹדֶל לִבִּב מֶלֶךְ-אֲשׁוּר, וְעַל-תַּפְאָרְתּוֹ, רוּם עֵינָיו"--אעניש את מלך אשור על גודל לבב ועל רומו עיניו (גאוותו)

יג כִּי אָמַר, בְּלִחַ יָדִי עָשִׂיתִי, וּבְחֻכְמָתִי, כִּי נִבְנֹתִי; וְאָסִיר גְּבוּלַת עַמִּים, וְעִתִּידֵיהֶם (וְעִתּוֹדֵיהֶם) שׁוֹשְׁתִי, וְאוֹרִיד כְּאִבִּיר, יוֹשְׁבֵים. יָד וְתַמְצָא כֶּקֶן יָדִי, לְחִיל הָעַמִּים, וּכְאֶסֶף בֵּיצִים עֲזָבוֹת, כָּל-הָאָרֶץ אֲנִי אֶסְפְּתִי; וְלֹא הָיָה נֹדֵד כְּנָף, וּפְצָה פֶה וּמְצַפֵּף. טו הִיתַפְאָר, הַגְרָזָן, עַל, הַחֲצַב בּוֹ: אִם-יִתְגַּדֵּל הַמְשׁוֹר, עַל-מְנִיפּוֹ, כְּהִנִּיף שֶׁבֶט וְאֶת-מְרִימָיו, כְּהָרִים מִטָּה לֹא-עֵץ.

הוכחה מספר מלכים לגאות אשור, ניתן למצוא בספר מלכים בדברי שליח סנחריב, רבשקה שחזר וציין את גדלותו של מלך אשור:

” כה אמר המלך הגדול מלך אשור” (פס' יט'
 ” שמעו דבר המלך הגדול מלך אשור” (פסוק כח),

2) פסוק יד'-טו': התעלמות מכך שהוא שליח ה'.

פסוק יג "כי אמר, בַּכַּח יְדֵי עֲשִׂיתִי, וּבַחֲכָמָתִי, כִּי נִבְנֹתִי; וְאָסִיר גְּבוּלֹת עַמִּים, וְעִתִּידֹתֵיהֶם (וְעִתּוֹדֹתֵיהֶם) שׁוֹשְׁתִי, וְאוֹרִיד כְּאֲבִיר, יוֹשְׁבֵים”

לפי מלך אשור הצלחותיו במלחמה באו בזכות כוחו וחוכמתו ובאו לידי ביטוי בשלושה דברים:

- א. בכיבוש עמים ("וְאָסִיר גְּבוּלֹת עַמִּים")
- ב. בלקיחת אוצרותיהם ("וְעִתּוֹדֹתֵיהֶם שׁוֹשְׁתִי")
- ג. בהגליית העמים שנכבשו ("וְאוֹרִיד כְּאֲבִיר, יוֹשְׁבֵים")

פסוק יד: " וְתִמְצָא כֶּקֶן יְדֵי, לְחֵיל הָעַמִּים, וְכֹאסֵף בִּיצִים עֲזָבוֹת, כָּל-הָאָרֶץ אֲנִי אֶסְפְּתִי; וְלֹא הָיָה נֹדֵד כֹּנֵן, וּפְצָה פֶה וּמְצַפֵּץ”

מלך אשור אומר שכאשר הוא כבש את העמים ובזז את רכושם, היה לו קל יותר מאשר אדם שלוקח את הביצים מהקן של הציפור, כי שאדם שלוקח את הביצים מקן הציפור, הציפורים שתוקפים את הקן שלהם מנפנפות בכנפיים ומצפצפות, כאשר הוא תקף ובזז את העמים, אף אחד לא נפנף נגדו או פצה את פיו.

המשל והנמשל בפסוק יד':

משל	נמשל
האדם שלוקח את הביצים מקן הציפור	אשור
הביצים	הרכוש שלקח אשור מהעמים
לא היה מי שינפנף בכנפיים ופוצה פה	העמים לא התנגדו לפעולות אשור.

פסוק טו: "הִיתָפָּאֵר, הִגְרָזוֹן, עַל, הַחֲצַב בּוֹ: אִם-יִתְגַּדֵּל הַמְּשׁוֹר, עַל-מְנִיפּוֹ, כְּהִנִּיף שִׁבְט וְאֶת-מְרִימָיו, כְּהָרִים מְטָה לֹא-עֵץ".

הקב"ה אומר לא היה לך להתהלל בזאת כי:

" הִיתָפָּאֵר, הִגְרָזוֹן, עַל, הַחֲצַב בּוֹ" - אינך אלא כגרון שלי ואני החוצב בך נפרע על ידך מאויבי

"אִם-יִתְגַּדֵּל הַמְּשׁוֹר, עַל-מְנִיפּוֹ" - אתה המשור ואני מניפו, וכי דרך המשור להתהלל על מניפו

"כְּהִנִּיף שִׁבְט וְאֶת-מְרִימָיו" - כאלו יכול היה השבט (המקל) להניף את עצמו ואת האנשים שהרימו אותו?

כְּהָרִים מְטָה לֹא-עֵץ" - לא העץ הוא המרים את עצמו, אלא האדם הוא המרים אותו.

הרעיון המרכזי של המשלים השונים בפסוק טו, הוא שלמכשיר אין כוח משל עצמו ופעולותיו נעשות בזכות כוח האדם שמחזיק בו, כך אשור (המכשיר) לא יכול להתגאות בהצלחותיו, שבאו בזכות ה' (שמפעיל אותו).

שאלה: בפסוק ה' אומר ה' שאשור הוא השליח שלו להעניש את עם ישראל

"הוֹי אֲשׁוּר, שִׁבְט אֲפִי; וּמְטָה-הוּא בְּיָדִים, זְעַמִּי"

מדוע מעניש ה' את אשור, אם הוא שלח אותו לפגוע בישראל?

תשובה:

א. אשור פגע בעם ישראל יותר ממה שה' רצה (ה' רצה שייקח מהם שלל וישפיל את ישראל ואשור פעל להשמיד אותם) (פס' ו'-ז')- רמב"ן

ב. אשור התגאה בהצלחותיו ואף זלזל בה' והשווה את ה' לאלילים אחרים שהוא נצח. (פסוק יא').

הנבואה בהקשרה לספר מלכים ב'

רבשקה בחלק הראשון של דבריו מציג את סנחריב כשליחו של ה' שיועד להעניש את העם החוטא.

בהמשך דבריו הוא מפסיק לראות את עצמו כשליח של ה' ואף יוצא כנגד ה' ומתגאה ואומר שאשור ינצחו את אלוקי ישראל כפי שנצחו את שאר האלים.

ה' יעניש את האשורים בגלל גאוותם במהירות ובחומרה וכל צבאם יושמד

טז לָכֵן יִשְׁלַח הָאֱדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת, בְּמִשְׁמָנִי--רְזוֹן; וְתַחַת כְּבֹדוֹ יִקַּד יְקָד, בְּיָקוֹד
אֵשׁ. יִזְוֶה אֹר--יִשְׂרָאֵל לְאֵשׁ, וְקִדּוֹשׁוֹ לְלִהְבָּה; וּבַעֲרָה, וְאָכְלָה שִׁיתוֹ וְשִׁמְירוֹ--
-בְּיוֹם אֶחָד. יַח וְכְבוֹד יַעֲרוּ וְכַרְמֵלוֹ, מִנֶּפֶשׁ וְעַד--בְּשָׂר יִכְלָה; וְהָיָה, כְּמַסַּס
נֹסֵס. יֵט וְשִׂאָר עֵץ יַעֲרוּ, מִסֶּפֶר יְהִיוּ; וְנֹעַר, יִכְתְּבֵם.

פסוק טז':

"לָכֵן" - בגלל שאשור לא האמין בכוחו של ה'.

"יִשְׁלַח הָאֱדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת, בְּמִשְׁמָנִי--רְזוֹן" - ה' ישלח מגפה ויפגע בבריאים (בשמנים) שבחיילים, ובגלל המגפה הם יחלו ויהיו רזים.

"וְתַחַת כְּבֹדוֹ יִקַּד יְקָד, בְּיָקוֹד אֵשׁ" - במקום בו התגאה (התכבד) אשור שהוא הצבא החזק שלו, שם יפגע בו ה' והם יאבדו מהעולם כאש השורפת (המגפה שתפגע בו תכלה אותם כמו אש שורפת (רד"ק)

פסוק יז':

"וְהָיָה אֹר--יִשְׂרָאֵל לְאֵשׁ, וְקִדּוֹשׁוֹ לְלִהְבָּה; וּבַעֲרָה, וְאָכְלָה שִׁיתוֹ וְשִׁמְירוֹ--בְּיוֹם אֶחָד"

ה' שהוא אורם של ישראל יהיה לאש שתבער ותשרוף את אשור בזמן קצר (ביום אחד)

פסוק יח':

"וְכְבוֹד יַעֲרוּ וְכַרְמֵלוֹ, מִנֶּפֶשׁ וְעַד--בְּשָׂר יִכְלָה; וְהָיָה, כְּמַסַּס נֹסֵס"

"וְכְבוֹד יַעֲרוּ וְכַרְמֵלוֹ" - את עצי היער הנכבדים (משל לשריו ופקידו הנכבדים).

"מִנֶּפֶשׁ וְעַד--בְּשָׂר יִכְלָה" - גופם ונפשם ישרפו.

"וְהָיָה, כְּמַסַּס נֹסֵס" וצבא אשור יהיו כדבר רקוב המתפורר מחמת רקבונם.

פסוק יט':

וּשְׂאֵר עֵץ יַעֲרוֹ, מִסֵּפֶר יְהוּי; וְנֶעַר, יִכְתְּבֶם- העצים המעטים שיישאר מאשור (מעט שישרדו), יהיו כל כך מעטים, שנער שיתאמן על כתיבה, יכתוב את שמותיהם, שהם מעטים וכתיבתם קלה עבור הנער התאמן בכתיבה.

דברי עידוד לישראל לא לפחד מהאשורים, מאחר שה' עומד להעניש אותם

כד לָכֵן, כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה צְבָאוֹת, אֶל-תִּירָא עַמִּי יֹשֵׁב צִיּוֹן, מֵאֲשׁוּר; בְּשַׁבָּט יִכְּפֶה, וּמִטְהוֹ יִשְׂא-עֲלֵיךָ בְּדֶרֶךְ מִצְרַיִם. כֹּה פִי-עוֹד, מֵעַט מְזַעֵר, וְכֹלָה זַעַם, וְאִפִּי עַל-תְּבַלִּיתָם.

פסוק כד':

"לָכֵן, כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה צְבָאוֹת, אֶל-תִּירָא עַמִּי יֹשֵׁב צִיּוֹן, מֵאֲשׁוּר; בְּשַׁבָּט יִכְּפֶה, וּמִטְהוֹ יִשְׂא-עֲלֵיךָ..."- אל תפחדו, למרות שאשור פגעו בכם כדרך שמכים עבדים מורדים במקל.

"...בְּדֶרֶךְ מִצְרַיִם.- יקרה להם מה שקרה למצרים ששעבדו אתכם בעבר

פסוק כה':

" פִי-עוֹד, מֵעַט מְזַעֵר, וְכֹלָה זַעַם, וְאִפִּי עַל-תְּבַלִּיתָם."

עוד מעט, בזמן קצר יכלה ה' את זעמו בנקמה באשור על החטאים שחטאו (חטא הגאווה), לכן אל תפחדו, שהשמדת אשור קרובה לבוא.

לג הנה האדון יהוה צבאות, מסעף פארה במערצה; ורמי הקומה גדועים, והגבהים ישפלו. לד ונקף סבכי היער, בברזל; והלבנון, באדיר פול. לג הנה האדון יהוה צבאות, מסעף פארה במערצה; ורמי הקומה גדועים, והגבהים ישפלו. לד ונקף סבכי היער, בברזל; והלבנון, באדיר פול.

ישעיהו מדמה את צבא אשור ליער הפאר (הצמרות והענפים) שידעו, עצי היער הסבוכים ייכרתו בברזל והעצים הגבוהים יפלו.
הערה: המלבי"ם מוצא בפסוקים הדרגה: תחילה יפלו רמי הקומה ואחר כך העצים הרגלים. (ורמי הקומה גדועים, והגבהים ישפלו)
התגשמות נבואת ישעיהו מתוארת בספר מלכים ב' פרק יט':

לה ויהי, בלילה ההוא, ויצא מלאך יהוה ונד במחנה אשור, מאה שמונים וחמשה אף; וישפיומו בבקר, והנה כלם פגרים מתים. לו ויסע וילך, וישב סנחריב מלך-אשור; וישב, בנינה.

הערה: בנבואה אומר ישעיהו שה' הוא שיפגע באשור בפועל מלאך ה' הוא שפגע באשור, מסביר מצודת דוד שה' הוא ששלח את המלאך, ולכו נחשב שהוא עשה את המעשה.

ישעיהו פרק יא

הקדמה: הנביא מתאר את הגאולה שתבוא בעתיד, כאשר יקום משיח בן דוד אשר ימשול בעם ישראל ובעולם, לפי אמות מידה של התורה, והעולם יתנהל בצורה אידאלית בשלום ובשלווה.

פרק י' מסתיים בכרתת העצים ביער המסמל את אשור בחורבנה, פרק יא' פותח בצמיחה מחודשת של עץ מלכות ישראל.

מאפייני הגואל שיגאל את ישראל בעתיד לבוא (משיח)

א וַיֵּצֵא חֹטֵר, מִגִּזְעֵי יִשְׂרָאֵל; וַיִּנְצֹר, מִשְׁרָשְׁיוֹ יִפְרָה. ב. וַיִּנְחַה עָלָיו, רוּחַ יְהוָה--רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה, רוּחַ עֲצָה וּגְבוּרָה, רוּחַ דַּעַת, וַיִּרְאֵת יְהוָה. ג. וַהֲרִיחוּ, בִּירְאֵת יְהוָה; וְלֹא-לְמִרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפּוֹט, וְלֹא-לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ יוֹכִיחַ. ד. וְשָׁפַט בְּצַדֵּק דְּלִים, וַהֲזִכִּיחַ בְּמִישׁוֹר לַעֲנוּי-אֶרֶץ; וַהֲכַה-אֶרֶץ בְּשֵׁבֶט פִּי, וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יִמִּית רִשָּׁע. ה. וַהֲיָה צַדִּיק, אֲזוֹר מִתְּנָיו; וְהֶאֱמוּנָה, אֲזוֹר חֲלָצָיו.

פסוק א':

וַיֵּצֵא חֹטֵר, מִגִּזְעֵי יִשְׂרָאֵל; וַיִּנְצֹר, מִשְׁרָשְׁיוֹ יִפְרָה.

"וַיֵּצֵא חֹטֵר, מִגִּזְעֵי יִשְׂרָאֵל..." - מגזע כרות יצא ענף חדש(חוטר)

הנמשל: הנביא מדמה את עם ישראל שלאחר גלות עשרת השבטים והפורענות הגדולה בממלכת יהודה לגזע כרות, ובזמן הגאולה הוא יחזור לפרוח

חוטר ישי- מלך המשיח יהיה צאצא של דוד המלך (דוד בן ישי)

הערה: בדרך הדימוי מעולם הצומח מצייר הנביא את התחדשותה של מלכות דוד שתביא להתחדשות האומה כולה.

פסוק ב':

וְנָחָה עָלָיו, רוּחַ יְהוָה - רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה, רוּחַ עֲצָה וּגְבוּרָה, רוּחַ דַּעַת, וַיִּרְאֵת יְהוָה.

פסוק ג':

וְהָרִיחוּ, בִּירְאֵת יְהוָה; וְלֹא-לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפּוֹט, וְלֹא-לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ יוֹכִיחַ

פסוק ד':

וְשֹׁפֵט בְּצַדֵּק דְּלִים, וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעֵנְוֵי-אֶרֶץ; וְהִכָּה-אֶרֶץ בְּשֹׁבֵט פִּי, וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יִמִּית רָשָׁע

הערה: כוחו של המשיח נובע מרוח ה' שתנוח עליו (רוח יְהוָה) ומיראת ה' שתהיה בו (וְהָרִיחוּ, בִּירְאֵת יְהוָה) – (מצודת דוד).

תכונות המשיח :

פסוק ב' – חוכמה, בינה גבורה, נבואה (דעת ה').

פסוק ג': יכולת להכיר בקלות את דרגתו הרוחנית של כל אדם (חוש ריח למדרגות רוחניות).

פסוק ד': מלך המשיח יהיה שופט צדק.

פסוק ד':

וְשֹׁפֵט בְּצַדֵּק דְּלִים, וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעֵנְוֵי-אֶרֶץ; וְהִכָּה-אֶרֶץ בְּשֹׁבֵט פִּי, וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יִמִּית רָשָׁע

ארץ שתמרוד בו לא יהיה נזקק המשיח להכותם בכלי מלחמה, אלא יאבק בהם בעזרת פיו, בדברי תוכחה שישכנעו אותם. ובדברי הפחדה שימיתו את הרשעים.

פסוק ה':

וְהָיָה צַדֵּק, אֲזוֹר מִתְנַיִם; וְהָאֱמוּנָה, אֲזוֹר חֲלָצִיו.

בניגוד למתואר בפרק א' בספר ישעיהו, מצב בו יש חוסר צדק ועיוות הדין תוך פגיעה בחלשים, מלך המשיח ישפוט בצדק את הדלים ויגן עליהם מפני הרשעים.

השינויים שיבוא לעולם בזמן ביאת המשיח – העולם יתנהל בצורה אידיאלית

ו וְגַר זָאב עִם-כֶּבֶשׂ, וְנֹמֵר עִם-גְּדֵי יִרְבֵּץ; וְעֵגֶל וּכְפִיר וּמְרִיא יַחְדָּו, וְנֹעַר קֶטָן נִהְגָּ
 בָּם. ז. וּפְרָה וְדָב תִּרְעֶינָה, יַחְדָּו יִרְבְּצוּ לְדִיּוֹ; וְאַרְיֵה, כִּפְקָר יֹאכֵל-
 תְּבִן. ח. וְשֹׁעֲשֵׁעַ יוֹנֵק, עַל-חֵר פְּתָן; וְעַל מְאוּרֵת צְפֻעוֹנִי, גְּמוּל יְדוֹ הָדָה. ט. לֹא-
 יִרְעוּ וְלֹא-יִשְׁחִיתוּ, בְּכָל-חֵר קִדְשֵׁי: כִּי-מְלֶאכֶה הָאָרֶץ, יִדְעָה אֶת-יְהוָה, כְּמִיָּם, לְיָם
 מִכְּסִים

המציאות בימות המשיח תהיה שונה ממה שמוכר לנו :

- א. החיות הרעות יפסיקו לטרוף ולאכול בשר. **וְאַרְיֵה, כִּפְקָר יֹאכֵל-תְּבִן (פס'ז')**
 ולכן, החיות הטורפות יחיו ביחד עם הטרף **וְגַר זָאב עִם-כֶּבֶשׂ, וְנֹמֵר עִם-גְּדֵי יִרְבֵּץ;
 וְעֵגֶל וּכְפִיר וּמְרִיא יַחְדָּו (פס' ו')**
- ב. יהיה שלום בין החיות לבין בני האדם, לא תהיה שנאה בין הנחש לבין בני האדם.
**וְשֹׁעֲשֵׁעַ יוֹנֵק, עַל-חֵר פְּתָן (סוג של נחש); וְעַל מְאוּרֵת צְפֻעוֹנִי (סוג של נחש), גְּמוּל
 (ילד) יְדוֹ הָדָה (פס' ח')**

**מחלוקת בין הרמב"ן והרמב"ם, להבנת המציאות של ימות המשיח המתוארת בפסוקים
 אלו :**

א) הבנת הפסוקים כפשוטם - המציאות תשתנה בזמן הגאולה, באחרית הימים בעלי החיים
 הטורפים יפסיקו לטרוף (הרמב"ן)

ב) תיאור המצב בו החיות הטורפות יפסיקו לטרוף הוא **משל** ואין הכוונה שאופי החיות
 ישתנה, אלא שבני האדם (החזקים והרעים) יפסיקו לתקוף את החלשים (הרמב"ם)

ט. לֹא-יִרְעוּ וְלֹא-יִשְׁחִיתוּ, בְּכָל-חֵר קִדְשֵׁי: כִּי-מְלֶאכֶה הָאָרֶץ, יִדְעָה אֶת-יְהוָה, כְּמִיָּם, לְיָם
בפסוק ט' מוסברת הסיבה להעדר אלימות בימות המשיח-: כִּי-מְלֶאכֶה הָאָרֶץ, יִדְעָה
אֶת-יְהוָה, אנשים יהיו יראי ה' ויקבלו עליהם את ערכי התורה.

השוואה בין נבואת העתיד לבוא בפרק ב' לנבואה בפרק יא':

פרק יא	פרק ב	
<p>וְגַר זָאב עִם-כֶּבֶשׂ, וְנֹמֵר עִם-גְּדֵי יִרְבֵּץ; וְעֵגֶל וּכְפִיר וּמְרִיא יִחַדּוּ, וְנֹעַר קֶטָן נִהְגָּה בָּם. ז. וּפְרָה וְדָב תִּרְעֶינָה, יִחַדּוּ יִרְבְּצוּ יִלְדִיָּהוּ; וְאַרְיֵה, כִּבְקָר יֹאכַל-תֵּבֶן. ח. וְשַׁעֲשַׁע יוֹנֵק, עַל-חַר פִּתּוֹ; וְעַל מְאוֹרֹת צְפֹעוֹנִי, גְּמוּל יָדוֹ הִדָּה.</p>	<p>וְכִתְתוּ חֲרָבוֹתֵם לְאֵתִים, וְחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמִזְמוֹרוֹת--לֹא-יִשָּׂא גֹי אֶל-גֹּי חֶרֶב, וְלֹא-יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה.</p>	<p align="center">העדר אלימות לעתיד לבוא</p>
<p>כִּי-מִלֵּאָה הָאָרֶץ, דַּעָה אֶת-יְהוָה</p>	<p>הִלְכוּ עַמִּים רַבִּים, וְאָמְרוּ לָכוּ וְנִעְלָה אֶל-הַר-יְהוָה אֶל-בַּיִת אֱלֹהֵי יִעֲקֹב, וְיִרְנוּ מִדְּרָכָיו, וְנִלְכֶה בְּאַרְחֹתָיו: כִּי מִצִּיּוֹן תֵּיצֵא תוֹרָה, וּדְבַר-יְהוָה מִירוּשָׁלַם. ד. וְשִׁפְט בֵּין הַגּוֹיִם, וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים</p>	<p align="center">הסיבה להעדר האלימות תהיה קבלת ה' כאלוקים והרצון ללכת בדרכי התורה</p>
<p>ד. וְשִׁפְט בְּצֹדֵק דָּלִים, וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעַנְוֵי-אָרֶץ;</p>	<p>ד. וְשִׁפְט בֵּין הַגּוֹיִם, וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים</p>	<p align="center">מלך המשיח יקבל כשופט כל הארץ</p>

התקופה עליה מנבא ישעיהו:

דעה א': הנבואה בפרקנו מתארת את העתיד להיות בימות המשיח. (רוב המפרשים)

דעה ב': הנבואה בפרקנו מתארת את העתיד להיות עוד בימי חזקיהו, אם העם יחזור בתשובה. (דעת רבי משה הכהן כפי שמביא האבן עזרא).

פרק לה'

הקדמה:

בפרק לה' מתאר הנביא ישעיהו את מאפייני הגאלה.

התגלות כבוד ה' בזמן הגאולה תשפיע על המדבר והארץ שיפרחו

א יִשְׁשׂוּם מִדְבַר, וְצִיָּה; וְתִגַּל עֲרֶבָה וְתִפְרַח, כְּחֻבְצֵלֶת. ב פָּרַח תִּפְרַח וְתִגַּל, אֶף גִּילַת וְרִנָּן--כְּבוֹד הַלְבָנוֹן נִתַּן-לָהּ, הַדֵּר הַפְּרָמֶל וְהַשְּׁרִוֹן; הִמָּה יֵרָאוּ כְבוֹד-יְהוָה, הַדֵּר אֱלֹהֵינוּ.

הסבר פס' א'-ב':

המקומות השוממים בארץ יפרחו, דבר שיגרום לשמחה (יִשְׁשׂוּם, וְתִגַּל, גִּילַת וְרִנָּן) ולהתגלות כבוד ה' (הִמָּה יֵרָאוּ כְבוֹד-יְהוָה, הַדֵּר אֱלֹהֵינוּ).

שאלה:

מי הם המדבר והערבה?

תשובה:

א. המדבר והערבה מדמים את המצב של ארץ ישראל ששוממה כמו המדבר והערבה.

ב. המדבר והערבה מדמים את הדרך לארץ ישראל שעוברים בה במדבריות וה' יעשה נס ויהיו בהם צמחים ומים, דבר שיגרום לשמחה גדולה.

הערה:

א. ישנן 3 מילים שחוזרות בפסוקים אלו גילה, כבוד והדר, פריחה.

מילים אלו מאפיינים את הגאולה,

ב. בין המילים יש קשר של סיבה ותוצאה - הפריחה תגרום לשמחה ועל ידי כך יתגדל כבוד ה'.

ג. הגאלה בא קמעה קמעה (בהדרגה) כדברי ילקוט שמעוני, ניתן לראות זאת בפסוקים שבפסוק א' מופיעה המילה פריחה פעם אחת ובפסוק ב' היא כתובה בהכפלה פָּרַח תִּפְרַח.

קריאה למי שיש ביכולתו לבוא לחזק את החלשים שלא יתייאשו, כי הגאולה בפתח

ג חזקו, יְדִים רַפּוֹת; וּבְרָכִים כְּשֵׁלוֹת, אֲמִצּוּ. ד אָמְרוּ, לְנַמְהֲרֵי-לֵב, חֲזִקוּ, אֵל-
תִּירָאוּ; הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם, נָקַם יְבוּא-- גְּמוּל אֱלֹהִים, הוּא יְבוּא וַיִּשְׁעֲכֶם.

הסבר:

בפסוקים אלו פונה ה' אל הנביאים ואל הגיבורים ומצווה אותם לחזק את החלשים שמיואשים מהגלות ואינם מאמינים שה' יגאל אותם.

יְדִים רַפּוֹת; וּבְרָכִים כְּשֵׁלוֹת- ביטוי לחולשה

לְנַמְהֲרֵי-לֵב- אנשים שמפחדים

פסוק ד':

בזמן הגאולה ה' יפעל בשתי דרכים המשלימות זו את זו :

א. נקמה בגויים שישלמו על מעשיהם הרעים. ("הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם, נָקַם יְבוּא")

ב. גאולת ישראל מהגלות ("הוּא יְבוּא וַיִּשְׁעֲכֶם").

שינויים שיחולו בזמן הגאולה

ה אֵז תִּפְקַחְנָה, עֵינֵי עֹרִים; וְאֲזִנֵי חֲרָשִׁים, תִּפְתַּחְנָה. ו אֵז יִדְלַג כְּאֵיל פֶּסַח,
וְתָרוֹן לְשׁוֹן אֵלֶם: פִּי-נִבְקָעוּ בְּמִדְבַּר מַיִם, וּנְחָלִים בְּעַרְבָה. ז וְהָיָה הַשָּׂרֵב לְאֵגֶם,
וְצִמְאֹן לְמַבּוּעֵי מַיִם; בְּנוֹה תַנִּים רְבֻצָה, חֲצִיר לְקַנָּה וְגִמְא.

" אֵז תִּפְקַחְנָה, עֵינֵי עֹרִים; וְאֲזִנֵי חֲרָשִׁים, תִּפְתַּחְנָה. אֵז יִדְלַג כְּאֵיל פֶּסַח, וְתָרוֹן לְשׁוֹן
אֵלֶם....

1. הנביא מתאר מצב בו בזמן הגאולה בעלי המומים יתרפאו ולא יהיה בשבים מהגולה מום שיעכב את הליכתם חזרה לארץ. (דעת מקרא).

ב. הנביא מתנבא שבזמן הגאולה יתרפאו הפגמים של עם ישראל, שבזמן הגלות דומה עם ישראל לאדם בעל מום והגאולה תרפא אותו. (רד"ק)

ג. הפסוקים ממשכים לעסוק באנשים החלשים באמונתם, הנביא מדמה אותם לאדם בעל מום שבזמן הגאולה הם לאט לאט יתחזקו עד שבסוף הם יתחזקו מחולשת האמונה שלהם ויתרפאו.

2.

הנביא מתאר את המצב בו הדרך לארץ ישראל שיש בה מדבריות, בזמן שיעלו השבים מציון תתמלא במים

"...כִּי-נִבְקְעוּ בַמִּדְבָּר מַיִם, וַיִּנְחָלִים בְּעַרְבָה" - המדבריות שבדרך לארץ ישראל בזמן הגאולה יתמלאו במים.

"וְהָיָה הַשָּׂרֵב לְאֵגֶס, וְצִמְאוֹן לְמַבּוּעֵי מַיִם" - במקום שיש שרב וצמאון (במדבריות בדרך לארץ ישראל) יהיה אגס ומים.

"בְּנֹהַ תִּנְיִים רְבָצָה, חֲצִיר לְקִנְהָ וְגִמָּא" - במקום המדבר בו מהלכים תנים (במדבריות בדרך לארץ ישראל) יהיה קנה וגמא (צמחים שגדלים על יד מקורות מים).

בזמן הגאולה המדבר יהיה מקום בטוח להליכה

ח וְהָיָה-שֵׁם מִסְלֹול וְדָרֶךְ, וְדָרֶךְ הַקֹּדֶשׁ יִקְרָא לָהּ--לֹא-יַעֲבְרֶנּוּ טָמֵא, וְהוּא-לְמוֹ; הַלֶּךְ דָּרֶךְ וְאֹוִילִים, לֹא יִתְעוּ. ט לֹא-יְהִיָה שֵׁם אֲרִיָה, וּפְרִיץ חֵיֹות בַּל-יַעֲלֶנָה--לֹא תִמְצָא, שֵׁם; וְהִלְכוּ, גְּאוֹלִים. י וּפְדוּיֵי יְהוָה יִשְׁבוּן, וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה, וְשִׂמְחַת עוֹלָם, עַל-רֵאשֵׁם; שְׁשׁוֹן וְשִׂמְחָה יִשְׂגוּ, וְנָסוּ יְגוֹן וְאֲנָחָה.

פסוקים ח'-ט':

הנביא מתאר את הדרך לארץ ישראל בזמן הגאולה:

א. הדרך תהיה נוחה להליכה- "וְהָיָה-שֵׁם מִסְלֹול וְדָרֶךְ"

ב. הגויים (הטמאים) לא ילכו בה- "וְדָרֶךְ הַקֹּדֶשׁ יִקְרָא לָהּ--לֹא-יַעֲבְרֶנּוּ טָמֵא"

ג. הדרך תהיה ברורה ואנשים לא יטעו- "הַלֶּךְ דָּרֶךְ וְאֹוִילִים, לֹא יִתְעוּ"

ד. הדרך תהיה בטוחה- "לֹא-יְהִיָה שֵׁם אֲרִיָה, וּפְרִיץ חֵיֹות בַּל-יַעֲלֶנָה--לֹא תִמְצָא, שֵׁם"

פסוק י' :

י וּפְדוּיֵי יְהוָה יִשְׁבוּן, וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה, וְשִׂמְחַת עוֹלָם, עַל-רֵאשִׁים; שְׁשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִשְׁיגוּ, וְנָסוּ יָגוֹן וְאַנְחָה

הסבר :

בפסוק זה מתאר הנביא את השמחה הגדולה שירגשו העולים לארץ ישראל בזמן הגאולה.

הערה :

1. מתוך הפסוק אפשר ללמוד על מצבו של עם ישראל בגולה :

- הרגשה של שבוי בבית הכלא : וּפְדוּיֵי יְהוָה יִשְׁבוּן
- הרגשה של עצב : וְנָסוּ יָגוֹן וְאַנְחָה.

2. "שמחת עולם"

א. שמחה שהייתה בארץ מאז ומעולם, עוד בימי גאולת מצרים, תחזור ותהיה בזמן הגאולה.

ב. שמחה שתהיה לעולם, לתמיד.

3. הקשר בין פס' א'-ב' לבין פס' י' :

<p>י וּפְדוּיֵי יְהוָה יִשְׁבוּן, וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה, וְשִׂמְחַת עוֹלָם, עַל-רֵאשִׁים; שְׁשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִשְׁיגוּ, וְנָסוּ יָגוֹן וְאַנְחָה</p>	<p>א יִשְׁשׂוּם מִדְּבָר, וְצִיָּה; וְתִגַּל עֲרֵבָה וְתִפְרַח, כְּחִבְצֵלֶת. ב פָּרַח תִּפְרַח וְתִגַּל, אִף גִּילַת וְרִנָּן--כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן נִתֵּן-לָהּ, הַדָּר הַכְּרָמִל וְהַשְּׂרוּן; הִמָּה יֵרָאוּ כְבוֹד-יְהוָה, הַדָּר אֱלֹהֵינוּ</p>
---	--

א. בתחילת הפרק ובסופו מתאר הנביא את השמחה הגדולה שתלווה את הגאולה, על ידי שימוש מספר פעמיים במילים המבטאות שמחה (יששום, גילה, רינה, שמחה, ששון).

ב. בתחילת הפרק וגם בסופו מתאר הנביא את ההיפוך שיהיה בזמן הגאולה והמעבר

משממה לפריחה- "יִשְׁשׂוּם מִדְּבָר, וְצִיָּה; וְתִגַּל עֲרֵבָה וְתִפְרַח, כְּחִבְצֵלֶת".

מיגון ואנחה לשמחה- "שְׁשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִשְׁיגוּ, וְנָסוּ יָגוֹן וְאַנְחָה".

4. השוואה בין גאולת מצרים לגאולה של עם ישראל לעתיד לבוא:

הצדדים הדומים בין גאולת מצרים לגאולה לעתיד לבוא:

- הליכה מהגלות לארץ ישראל דרך המדבר.
- הגנה בדרך מפני חיות רעות.

הצדדים השונים בין גאולת מצרים לגאולה לעתיד לבוא:

גאולת ישראל לעתיד לבוא	גאולת מצרים	
הלכו ישירות לא"י	הלכו 40 שנה	הדרך לארץ ישראל
המדבר התמלא במים ובפריחה	המדבר נשאר כפי שהיה	
ישראל יהיה קדושים וטהורים	ישראל הרבו לחטוא	

5. **הניגודים המתוארים בפרק בין זמן הגלות לזמן הגאולה:**

- א. עצב- שמחה
- ב. מדבר ושממה- פריחה.
- ג. ייאוש- תקווה.
- ד. בעלי מוס- בריאות
- ה. יובש- נביעות מים
- ו. שבי- שחרור לחופשי

ישעיהו פרק נ"ח

הקדמה:

בפרק זה מתמודד הנביא ישעיהו עם טענה העם, שהצמות והתעניות לא מועילים, ולמרות שהם דורשים את ה' וצמים לפניו ה' לא נענה לתפילתם.

פסוק א':

"קרא בגרון אל-תחשך, פשוף הרם קולך; והגד לעמי פשעם, ולבית יעקב חטאתם"

הסבר:

ה' מצוה את הנביא לומר נבואה זו בקול רם, לזעוק בכל הכוח כקולו של השופר, פרש והסבר לעמי את הפשעים שלהם (הם חושבים שצדיקים הם , ולכן יש לומר את דברי התוכחה בקול חזק.

שאלה:

"... והגד לעמי פשעם, ולבית יעקב חטאתם",

מה הם החטאים עליהם מצווה הנביא להוכיח את העם?

תשובה:

פסוק ג'-ו' מתאר הנביא את המצב בו מצד אחד העם מענה וצם, אך מצד שני הוא ממשיך במעשיו הרעים. (פוגעים בחלשים, רבים אחד עם השני).

פסוק ב':

"ואותי, יום יודרשון, ודעת דרכי, יחפצון; כגוי אשר-צדקה עשה, ומשפט אלהיו לא עזב, ישאלוני משפטי-צדק, קרבת אלהים יחפצון".

הסבר:

הנביא פותח את דבריו בתיאור מעשיהם החיצוניים של העם, שדורשים את ה' בכל יום ומתנהגים כעם שעושה צדקה ומשפט, עם שמעולם לא עזב את אלוקיו, וחפצים בקרבתו.

רש"י : "וְדַעַת דְּרַכִּי, יִחְפָּצוּן... – חפצים לשאול הוראות לחכמים כאילו רוצים לקימם.

בפירושו רש"י מסביר את על מה מוכיח הנביא את העם, שהם הולכים לבקש מחכמים שידריכו אותם איך לנהוג, אך הם לא באמת רוצים לעשות ולקיים את דברי חכמים.

רש"י מבסס את פירושו :

א. על הפסוקים המופעים בהמשך המתארים את כוונותיהם האמתיות של ישראל.

ב. הנביא מציין את התנהגות ישראל " כגווי" = כמו גוי, רמז שאין זאת התנהגות אמתית של גוי אשר צדקה בפיו..., אלא שהם עושים עצמם כמו גוי שצדקה בפיו...

טענת העם ותגובת הנביא

ג. לְמָה צָמְנוּ וְלֹא רָאִיתָ, עֲנִינוּ נַפְשֵׁנוּ וְלֹא תִדְעַ; הֵן בְּיוֹם צָמְכֶם תִּמְצְאוּ-חֶפֶץ, וְכָל-עֲצָבֵיכֶם תִּנְגְּשׁוּ. ד הֵן לְרִיב וּמִצָּה תִצּוּמוּ, וּלְהַכּוֹת בְּאֶגְרֹף רִשְׁעִי; לֹא-תִצּוּמוּ כִּיום, לְהִשְׁמִיעַ בְּמִרוֹם קוֹלְכֶם. ה הַכֶּזֶה, יִהְיֶה צוֹם אֲבָחֶרְהוּ-- יוֹם עֲנוֹת אָדָם, נַפְשׁוֹ; הַלֶּכֶף בְּאֶגְמוֹן רֹאשׁוֹ, וְשֶׁק וְאֶפֶר יִצִּיעַ-- הַלֶּזֶה תִקְרָא-צוֹם, וְיוֹם רָצוֹן לִיהוָה

פסוק ג':

טענת העם : " לְמָה צָמְנוּ וְלֹא רָאִיתָ, עֲנִינוּ נַפְשֵׁנוּ וְלֹא תִדְעַ... "

אנחנו מקיימים את כל הנדרש מאיתנו בעניין הצומות, מדוע ה' לא נענה לתפילה שלנו?

תשובת הנביא : "...הֵן בְּיוֹם צָמְכֶם תִּמְצְאוּ-חֶפֶץ, וְכָל-עֲצָבֵיכֶם תִּנְגְּשׁוּ"

לצום שלכם אין משמעות, הצום נועד לעורר את האדם לתשובה ולשינוי

בהתנהגותו, ואתם ממשכים לחטוא לריב ולפגוע בחלשים.

דעת מקרא : ביום צומכם אתם מתעסקים במציאת חפץ (בחומריות), בהשגת רכוש, והצום שלכם הוא תוצא של התעסקות בעסקים ובממון, ובגלל זה אין לכם זמן לאכול, ולא בגלל מחשבות על המעשים הרעים והרצון לחזור בתשובה.

פסוק ה

” הַכֶּזֶה, יִהְיֶה צוֹם אֲבָחָרָהוּ-- יוֹם עֲנוֹת אָדָם, נִפְשׁוֹ; הִלְכֵךְ פְּאֲגָמֵן רֵאשׁוֹ, וְשָׁק וְאִפְרִי יִצְיַע-- הִלְזָה תִקְרָא-צוֹם, וַיּוֹם רְצוֹן לַיהוָה”

הנביא פונה לעם בהצגת שאלה רטורית :

האם יום הצום הוא יום תענית בו האדם מכופף את ראשו כמו קנה שגדל על יד האגס ולובש שק ואפר, כמנהג המתענים?

הצום והתשובה הרצויים

ו הלווא זה, צום אבחרהו-- פתח חרצבות רשע, התר אגדות מוטה; ושלח רצוצים חפשים, וכל-מוטה תנתקו. **ז. הלווא פרס לרעב לחמד, ועניים מרודים תביא בית:** **כי-תרצה ערם וכסיתו,** ומבשרך לא תתעלם

בניגוד למצב הקיים המתואר בפס' ה', בו העם מתענים על ידי חרטה וצער חיצוניים: צום, כיפוף ראש, לבשת שק ואפר.

בפסוקים ו'-ז' מתאר הנביא את הצום הרצוי לפני ה':

- בנוסף לצום **יום ענות אדם**, נפשו יש לדאוג לעניים. **הלווא פרס לרעב לחמד, ועניים מרודים תביא בית**
- בנוסף לכיפוף ראש **הלכך פאגמן ראשו** יש לשחרר את העבדים ושלח רצוצים חפשים.
- בנוסף ללבשת שק ואפר **ושק ואפר יציע-** יש לדאוג להלבשת העניים **כי-תרצה ערם וכסיתו**

הצום נעשה ראוי, כאשר הוא מעורר את האדם לסילוק הרשע דוגמאת המעשים הרעים שמתוארים בפסוק ג'

הן לריב ומצה תצומו, ולהכות באגרף רשע

והתנהגות מוסרית כפי שמתואר בפסוקים ו'-ז'.

ושלח רצוצים חפשים, וכל-מוטה תנתקו. **ז. הלווא פרס לרעב לחמד, ועניים מרודים תביא בית:** **כי-תרצה ערם וכסיתו,** ומבשרך לא תתעלם

הערה:

בפסוקים ג' ו' הנביא מסביר לעם שצום ראוי מצריך לסור ממעשים רעים ובנוסף להידבק במעשים טובים.

עשה טוב	פס' עשה טוב	סור מרע-הסבר	פס' סור מרע
עשיית חסד	הלוא פֶּרַס לָרַעַב לְחַמֵּד	שחרור עבדים	וְשַׁלַּח רְצוּצִים חֲפָשִׁים
תמיכה בעניים	וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם,	ביטול עיוות הדין	וְכָל-מוֹטָה תִּנְתְּקוּ
		הפסקת המריבות	הן לָרִיב וּמִצָּה תִּצּוּמוּ, וְלִהְפוֹת בְּאֲגָרְךָ רָשָׁע

השכר שמובטח כאשר יצומו ויתענו בצורה הנכונה

ח אֲזִי יִבְקַע כְּשַׁחַר אֲוֶרֶךְ, וְאֶרְכָּתֶךָ מִהֲרָה תִצְמַח; וְהִלַּךְ לְפָנֶיךָ צִדְקָה, כְּבוֹד יְהוָה יֵאֱסָפֶךָ. ט אֲזִי תִקְרָא וַיהוָה יַעֲנֶה, תִּשְׁוַע וַיֹּאמֶר הַנְּנִי: אִם-תִּסְיֹר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה, שְׁלַח אֲצַבַּע וְדַבֵּר-אֲנִי.

פסוק ח':

"אז" – כאשר תעשה את הצום כראוי

יִבְקַע כְּשַׁחַר אֲוֶרֶךְ... " מתוך האפלה (הצרות) יתגלה פתאום אור (ישועה)

פסוק ט:

"אז" – כאשר תעשה את הצום כראוי

תִּקְרָא וַיהוָה יַעֲנֶה... " תתפלל לה' והוא יענה לתפילתך.

ישעיהו חוזר על המילה "אז" בשני הפסוקים, בשביל להדגיש שרק אם יתענו כמו שצריך, אז ה' יושיע אותם וישמע לתפילתם.

"אם-תסיר מתוךך מוטה, שלח אצבע ודבר-אני" – אם תפסיק לדבר בפוך דיבור אחד ולרמוז באצבעותיך על דבר אחר (דיבור של אחד בפה ואחד בלב).

תוצאות טובות יותר על המעשים הטובים יותר

י. ותפק לרעב נפשך, ונפש יענה תשביע; וזרח בחשך אורך, ואפלתך כצהרים. יא ונחך יהנה, תמיד, והשביע בצחצחות נפשך, ועצמתך יחליץ; והיית, כגן רנה, וכמוצא מים, אשר לא-יכזבו מימיו. יב ובנו ממך חרבות עולם, מוסדי דור-נדור תקומם; וקרא לך גדר פרך, משבב נתיבות לשבת

פס' י':

מלבי"ם –

בפירושו מסביר כיצד הפעולות הנדרשות **בפסוקים ו-ז**, הן בבחינת מידת הדין, לדאוג לעניים ולא לשעבד את העבדים, וחובה על האדם לנהוג בהן על מנת לקיים חברה מתוקנת על פי רצון ה', לעומת הפעולות המתוארות **בפסוקים י'** אשר הן פעולות של נדיבות לעניים לפנים משורת הדין (דאגה לרווחת העני).

ולכן ההבטחות בפס' י'-יב' גדולות יותר מההבטחות בפס' ח'-ט':

א.

בפסוק ח' הישועה מתוארת כדבר שבא לאט כמו זריחת השמש

יבקע כשחר אורך...

בפסוק י' הישועה מתוארת כדבר שבא בעוצמה ובדרך נס שלפתע בחושך זורח אור.

וזרח בחשך אורך

ב.

בפסוק ט'- ה' יענה רק לאחר שנתענה כמו שצריך.

אז תקרא ויהנה יענה

בפסוק י'- ה' תמיד יהיה בעזרנו גם ללא קשר לתפילה

ונחך יהנה, תמיד

מידה כנגד מידה:

אם הטענה של העם בתחילת הפרק היתה כנגד זה שהי לא נענה להם:

"למה צמנו ולא ראית"

הנביא מציב לפניכם את האפשרות האמיתית לקשר עם הקב"ה.

כגודל המעשה של האדם כך עוצמת הקשר שלו עם הקב"ה:

אם נוהג האדם בעוול וברשעות, הרי שלא יהיה לו קשר עם הקב"ה, והוא לא ייענה לקריאתו.

אם יפעל האדם את הפעולה הטבעית של מניעת רע, יזרח אורו באופן טבעי כמו השחר, והי יענה לתפילתו.

ויותר מכך, אם יפעל פעולה שהיא מעבר לכך, בנדיבות ליבו, לפני משורת הדין, מתוך רצון לעשות טוב ומאהבת ה', הרי שיזרח אורו במהירות בדרך ייחודית. והי ילווהו תמיד, עוד בטרם יקראהו האדם.

השוואה בין ישעיהו פרק א' לפרק נח':

בשני הפרקים ישעיהו מבטא את התנגדות ה' למעשים חיצוניים, הוא דורש מהעם תיקון חברתי.

פרק נח'	פרק א'
<p>ג למה צמנו ולא ראית, ענינו נפשנו ולא תדע; הן ביום צמכם תמצאו-חפץ, וכל-עצביכם תנגשו.</p>	<p>יא למה-לי רב-זבחיכם יאמר יהוה, שבעתי עלות אילים וחלב מריאים; ודם פרים וכבשים ועתודים, לא חפצתי. יב כי תבאו, לראות פני--מי-בקש זאת מידיכם, רמס חצרי. יג לא תוסיפו, הביא מנחת-שוא--קטרת תועבה היא, לי; חדש ושבט קרא מקרא, לא-אוכל און ועצרה. יד חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי, היו עלי לטרח; נלאיתי, נשא. טו ובפרשכם פפיכם, אעלים עיני מכם--גם כי-תרבו תפלה, אינני שמע: ידיכם, דמים מלאו.</p>

בפרק א' התיקון החברתי הוא בדרישה לעשות משפט וצדק

בפרק נח' התיקון החברתי הוא בדרישה לצדקה וחסד

פרק נח'	פרק א'
<p>ז הלוא פרס לרעב לחמך, ועניים מרודים תביא בית: כי-תראה ערם וכסיתו, ומבשרך לא תתעלם.</p> <p>י ותפק לרעב נפשך, ונפש נענה תשביע; וזרח בחשך אורך, ואפלתך כצהרים.</p>	<p>יז למדו היטב דרשו משפט, אשרו חמוץ; שפטו יתום, ריבו אלמנה.</p>

הבטחת שכר גדול לשומרי ומכבדי השבת

יג אם-תְּשִׁיב מְשַׁבֵּת רַגְלָךָ, עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בַּיּוֹם קִדְשִׁי; וְקִרְאתָ לַשַּׁבָּת עֲנֵג, לְקַדּוֹשׁ הַהֵן מְכַבֵּד, וְכַבְּדָתוּ מַעֲשׂוֹת דְרָכֶיךָ, מִמְּצוֹא חֲפָצֶךָ וְדַבַּר דְּבָר. יד אַז, תִּתְעַנֵּג עַל-יְהוָה, וְהִרְפַּבְתִּיךָ, עַל-בְּמוֹתַי (בְּמַתִּי) אֲרָץ; וְהֶאֱכַלְתִּיךָ, נַחֲלַת יַעֲקֹב אֲבִיךָ-- כִּי פִי יְהוָה, דָּבַר.

הערה:

בפסוקים יג-יד' הנביא ישעיהו דורש על מצוות השבת:

סור מרע: "תְּשִׁיב מְשַׁבֵּת רַגְלָךָ"-- איסור שבות.

"שבות": פעולות שחכמים אסרו לעשות אותם בשבת, גזירה שלא יגיע לכלל מלאכה בשבת. לדוגמה: איסור טלטול מוקצה בשבת הוא איסור "שבות". אסור לטלטל בשבת כלי עבודה, ובכך מונעים חכמים מאדם לעשות מלאכה בשגגה.

עשה טוב: " וְקִרְאתָ לַשַּׁבָּת עֲנֵג"-- להתענג בשבת עונג גוף ונפש.

"עונג שבת" הוא מצווה מדברי נביאים להתענג בשבת. המצווה כוללת חיוב לאכול ולשתות מאכלים ומשקאות מובחרים בסעודות השבת, וכן להתענג בתענוגי גוף ורוח נוספים. בנוסף כולל מושג זה איסור על צום בשבת.

שאלה:

מה הקשר בין פתיחת הפרק העוסק בצום לבין סוף הפרק העוסק במצוות שבת?

תשובה:

הנביא מלמד את העם שאפשר להתקרב לה' בשתי דרכים מנוגדות: צום ושבת. הצום והשבת הם דרכים להתקרב לה', הצום מסמל את עבודת ה' מיראה והשבת מבטאת את עבודת ה' מאהבה

הלכות הנלמדות מפסוקים אלו:

- א. "וְכַבְּדְתוּ מַעֲשׂוֹת דְּרָכַי, מִמָּצוֹא חֶפְצִי וְדַבַּר דְּבָר".
 אסור לאדם לדבר בשבת על עסקיו או על דברים שהוא עושה אותם בימות החול-
- ב. "אם-תִּשָּׁיב מִשַּׁבַּת רְגֶלְךָ"
 תחום שבת – אסור לאדם לצאת מחוץ לתחום שבת (כ-2000 אמה לכל כיוון ממקום בו האדם עושה את השבת.
- ג. "וְכַבְּדְתוּ מַעֲשׂוֹת דְּרָכַי"
 שנתנהג בשבת בשונה מיום חול
- ד. "אָז, תִּתְעַנֵּג עַל-יְהוָה"
 מצוות עונג שבת

מידה כנגד מידה:

- בעבר ראינו שיש מידה כנגד מידה בענישה, בפסוקים אלו אנו רואים מידה כנגד מידה בשכר על מצווה.
- אם תקרא לשבת עונג – "וְקִרְאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֵג"
 תזכה להתענג על ה' - אָז, תִּתְעַנֵּג עַל-יְהוָה"
- בתחילת הפרק ראינו שיש אפשרות להתקרב לה' ע"י צום ותענית, בסופו למדנו שאפשר להתקרב לה' גם בעונג, עונג השבת נתפס כהתקרבות גבוהה יותר מהצום, הצום מסמל את עבודת ה' מיראה והשבת מסמלת את עבודת ה' מאהבה.

הערות לסיום:

נבואות ישעיהו נאמרות במקביל למסופר בספר מלכים ב', לפניכם טבלת עזר שתוכל לעזור לכם לחבר בין הנבואות שלמדתם בספר ישעיהו לבין הנלמד בספר מלכים ב'.

המלך	ספר מלכים ב'	נבואת ישעיהו
עוזיהו	פרקים טו' (דברי הימים ב', כו')	פרקים ב', ה', ו'
אחז	פרקים טז'	פרק ז'
חזקיהו	פרקים יח'-יט'	פרקים א', י', יא'